

„ČASOVÝCH ÚVAH“
SVAZEK 269.

Dr. Otakar Tauber:

**Časové záhady
výchovy.**

Stran. 88.



SIMON

1920

VYDÁVÁ „TISKOVÉ DRUŽSTVO“
V HRADCI KRÁLOVÉ (ADALBER-
TINUM). == CENA Kč 1.50.

"ČASOVÝCH ÚVAH"
SVAZEK 209.

Dr. Oldřich Táborský

Časové záhady výchovy.

Strán 88.

Oldřich Táborský

VYDAVATELSTVÍ

VYDAVATELSTVÍ KRÁLOVSKÉHO
V BRATŘI KRÁLOVSKÉ JARABEK
TITUL. — CENA Kč 1.00

ČASOVÉ ÚVAHY.

Řídí dr. Jan Konečný.

Z publikací »Časových Úvah« jsou dosud na skladě brožury :

I. APOLOGETIKA:

	Stran	Cena hal.
<i>Jiří Sahula</i> : Víra jako víra	32	32
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Manželství přirozené a svátostné	32	32
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Proti »Volné myšlence«	32	32
<i>V. H. Hradecký</i> : Volná Myšlenka	56	56
<i>Aug. Egger—Fr. Navrátil</i> : Vlastenectví	40	40
<i>Jan Bělina</i> : O duši lidské	36	36
<i>Filip Šubrt</i> : Starý a nový názor světový	32	32
<i>Fr. Blažák</i> : Sv. missie	40	40
<i>Jan Bělina</i> : Mravouky bez Boha	32	32
<i>A. Nicolas</i> : O bohoslužbě a obřadech	32	32
<i>Dr. Jan Konečný</i> : Monismus a křesťanství	32	32
<i>Fr. Jirásko</i> : O křesťanské charitě	32	32
<i>Jan Bělina</i> : Úpadek vědy	40	40
<i>Dr. Jos. Samsour</i> : Mimo Církev není spásy	40	40
<i>Dr. Jos. Novotný</i> : Bůh Stvoř. a Pánem světa	32	32
<i>Alois Sládeček</i> : Výchova a náboženství	32	32
<i>Dr. Otakar Tauber</i> : Škola a náboženství	32	40
<i>Josef Rohleder</i> : Naše republika a Řím	32	40
<i>Dr. Jan Konečný</i> : Cesty, jimiž se ubírá moderní lidstvo k Bohu	32	40
<i>Dr. Josef Beran</i> : Suggesce a zázraky Kristovy	36	50
<i>V. Skála</i> : Katolíci za války	48	70
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Jubileum Mariánské a Lurdy	36	36
<i>De la Brière-Elitzer</i> : Převaha protestantů nad katol.	40	40
<i>Fil. Šubrt</i> : Umění a náboženství	48	48
<i>Dr. Jan Konečný</i> : Ježíš Kristus v dějinných dokladech své doby	40	86
<i>Dr. Otakar Tauber</i> : Mravní výchova a škola	34	80
<i>V. Skála</i> : Církev československá	32	70
<i>Dr. Josef Novotný</i> : Laická morálka	72	160
<i>Dr. Josef Novotný</i> : Věda a víra o původu světa	76	180
<i>Dr. Fr. Šulc</i> : Co souditi o Českoslov. církvi katol.	12	50

II. DĚJINY.

<i>Z Himmelů—Št. Fišer</i> : Pius VII. a Napoleon	24	24
<i>Gracchus—Slavíček</i> : Jesuité a jejich protivníci	40	40
<i>Dr. Jos. Samsour</i> : Inkvisice církevní	88	88

	strana	Cena hal.
<i>Jiří Sahula</i> : Karel IV., Otec vlasti	112	112
<i>V. Fiedler</i> : Jesuité a česká literatura	24	24
<i>Jiří Sahula</i> : Arnošt z Pardubic	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Husitská šlechta	32	32
<i>Jiří Sahula</i> : Sociální postavení kněžstva v době husitské	32	32
<i>Jiří Sahula</i> : Vzdělání kněžstva v době před- husitské a husitské	96	96
<i>Jiří Sahula</i> : Husitské ženy	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Jan ze Želiva	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Český obchod v době předhusitské a husitské	80	80
<i>Jiří Sahula</i> : Vzájemný poměr českých konfesi	80	80
Dr. <i>Fr. Šulc</i> : Jazyková otázka v Čechách	976	950
Dr. <i>Fr. Šulc</i> : Bludné učení M. Jana Husa	144	140
„ „ „ Byl Hus odsouzen jen pro 30 čl.	172	160
<i>Jiří Sahula</i> : Církevní snahy Husovy	32	100
III. SOCIOLOGIE, NÁRODOHOSPODÁRSTVÍ A JINÉ :		
Dr. <i>Fr. Reyl</i> : Veliký biskup	32	32
Dr. <i>Fr. Reyl</i> : Braňme se tiskem	32	32
<i>M. Voňavka</i> : Katolickým jinochům — spolky katolické	56	56
<i>Fr. Blažák</i> : Z porýnských missii	64	64
<i>M. J. Voňavka</i> : Alkohol nepřítel	48	48
<i>C. Semecký</i> : Příčiny sociální nespokojenosti	40	40
<i>A. Liberté</i> : Čechové, prohlédněte	24	24
<i>J. M. Voňavka</i> : »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy	52	52
<i>A. Bertram—J. Voňavka</i> : Péče o mládež ve světle katolického životního názoru	44	44
<i>Bertram—Voňavka</i> : Péče o dívčí katolický svět	32	32
<i>A. Liberté</i> : Kulturní boj a český katolický lid	48	48
<i>Pozorovatel</i> : Pozérství	80	80
<i>J. P. Hradecský</i> : Z dom. soc. dem. I.—III.	236	200
Dr. <i>Fr. Reyl</i> : Návštěvou u Slovanů	32	32
<i>M. Hettinger—Navrátil</i> : Slovo v čas o právu volebním	40	40
Dr. <i>Fv. Šulc</i> : Katolíci — organisujme	24	24
Dr. <i>Fr. Skalický</i> : Volby do českého sněmu	32	32
<i>P. Jan Urban—Fr. Šubrt</i> : O ruském pravoslaví	40	40
Dr. <i>Aug. Štancl</i> : Křesťanství a rolnická otázka	66	180

PB. Objedná-li se aspoň 12 výtisků téže brož. nebo 12 různých brožur, poskytuje se sleva 10%. Při větších objednávkách větší slevy.

„ČASOVÝCH ÚVAH“ SVAZEK 269.

DR. OTAKAR TAUBER:
ČASOVÉ ZÁHADY
VÝCHOVY.

STUDIE FILOSOFICKO-MORÁLNÍ.



1920.

NAKLADATEL: »TIŠKOVÉ DRUŽSTVO« V HRADCI
KRALOVÉ (ADALBERTINUM).

TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI
KRÁLOVÉ.



1. Mravní skleslost.

Odpad od Boha vede přirozeně k úpadku mravnímu. Ztrativ smysl pro vše nadpřirozené obrací se člověk k smyslnému a klesá hlouběji a hlouběji. Tato zkáza srdce plodí i zmatek filosofický a sociální. Hrob víry stal se i hrobem idealismu. Právě uplynulá válka zjevila bankrot nemorality v politice. Leč zůstala ještě nemoralita sociální, hospodářská a životní. Francouzský spisovatel *Carriere* napsal: „Jest nebezpečí, že polovzdělanci se budou domnívati, že dokáží svou duševní svobodu, když přejdou k dogmatice nevěry a dají se obalamutiti od popů atheismu, kteří všechny ideály proměňují v iluse (přeludy); potom ztratí se s upíráním svědomí mravní opora; rozpoutají se hrůzy anarchistů, jakmile nebudou děti vyrůstat v křesťanské kázni. I utrhne se od řetězu v člověku bestie a válka všech proti všem učiní konec společnosti.“ (Materialismus 1892.) Zda nepředpověděl *Carriere* hrůzy války, bezbožekost a mravní zlo z ní pochodící? Síly zla pracují a strhují svět do propasti.

Ať ve škole, ať na ulici, ať ve chrámě, pozorujeme velkou mravní pokleslost mládeže. „Římská republika zahynula vnitřním úpadkem mravním a náboženským“, píše M o m m s e n, nejlepší znatel Antiky (Řím. děj. III. 177). Jaké memento pro nás!

Mládež bez víry ztrácí ušlechtilost, sprostě nadává, chová se zpupně i k rodičům, činí oplzlé vtipy, hrubě se chová k soudruhům jiných názorů a ve všem tom vidí hrdinství. Divný to pokrok, jenž vede k úpadku. To je kletba a trest výchovy nevěrecké. Spláče brzo nad mládeží a ona nad sebou. Špatně chápe mládež význam svobody vůbec a zvláště svobody svědomí. Domnívají se, že žije volně, je vlastně otrokem vášní a svého okolí. Hravě chce zacházeti s otázkami náboženství a tím je znehodnocuje. Její ješitnosti lahodí i v takovém oboru, jako je náboženství, libovolně reformovati. Posměchu může být vše vydáno a čím je to vznešenější, tím snáze, jenže se posměváčci posmívají vlastně svému nerozumu, nikoli věci. Vtipkovati je ovšem lehčí než přemýšlet. Dvacet procent studentstva, jak vyřkla komise odborníků v Praze, je nakaženo pohlavně, zbaveno idealismu a nadpřirozeného lesku, plazí se životem, zabřednuvši v nejnusnější otroctví.

Zlehčování náboženství od dospělých vede mládež k pohrdání náboženstvím. Co je největším geniům věcí nejvznešenější, je u nás od mládeže znehodnoceno.

Jak naopak roste ve Francii hnutí náboženské nejen v mládeži, ale i v učitelstvu, svědčí čísla z r. 1919. Jen v Paříži čítal t. r. spolek učitelů katolických 200 členů, z nichž 13 univ. profesorů, 27 profesorů ze státních lyceí a ostatní učitelé. Na školách středních má tam náboženství

své místo ve školním vyučování (Dubois, Revue de Clergé dne 7. listop. 1919). Tamtéž se žádá o doplnění zákona o neutralitě školy z r. 1882, aby i na obecných školách byly děti různých vyznání ve škole vyučovány svému náboženství od duchovních v čas vyučovací, neboť před ním myslí děti na školní úkoly, po něm, aby se dostaly brzo domů a v kostele to jest těžko pro zimu a vzdálenost z venkova.

Spolek otců rodin ve Francii čítá 60.000 členů a vymohl odstranění některých učebnic. Nyní pak Národní blok, v němž jsou sloučeny všechny strany vlastenecké, se usnesl zaručiti úctu k náboženskému přesvědčení ve všech školách francouzských.

2. Příčiny mravní skleslosti mládeže.

Dnešní mládež se podobá jinochu ochrnutému v bibli. Tomuto jinochu sám Kristus naznačil příčinu jeho choroby. Všem veřejným činitelům musí záležeti na tom, aby se dnešní mládež vyléčila a proto mají zkoumati příčiny zkázy a to zkázy víry a zkázy mravů.

Naznačíme některé příčiny, jež jsou mimo slabost a všem vrozenou náklonnost ke zlu asi tyto:

První příčina zkázy mládeže je velká povrchnost ve vzdělání náboženském. Náboženství studuje se ledabyly a proto lehko věří mládež všemu, co slyší nebo čte proti víře. Povrchní ledabylost je s odmítnutím víry hned hotova, protože to stojí nejméně námahy. Diletantství v náboženství je osudné; otázky nejdůležitější dává v sázku. Lid říká dobře o mnohém „neznaboh“; „nezná“ Boha. Povrchnost vychází často z úpadku

vyššího vzletu a mravní síly. Z nedostatku této vychází nechuť k vyšším dobrům, ano i nenávisť k tomu, jenž z úpadku toho a z nechuti té chce je vyburcovati. Povrchní vzdělání náboženské vedlo ve Francii v 18. století i k hlubokému úpadku mravnímu. I Dr. Drtina vyznává, že člověk chce rozuměti a pochopovati. (Úvod do filosofie I. 50.) Nutno tedy badati po smyslu věcí. Tyto příčiny zkázy nutno odstraniti hlubším náboženským uvědoměním a probouzením smyslu pro zájmy ideálnější. Prostředek k tomu jsou vzdělávací kroužky.

Druhá příčina zkaženosti mládeže je četba. Mládež přímo vyhledává knihy nevěrecké a nemravné a tím se otravuje. Slepě všemu věří, co čte a proto není divu, že nabývá klamných předsudků. Naše české dějiny zvláště o době husitské a bělohorské jsou zkresleny. Všecka vina se uvaluje na katolíky a tak mládež přímo ssaje zášť protikatolickou. Samy „Lid. Noviny“ přiznaly, že studenti, kteří učinili atentát na Dr. Kramáře, byli zkaženi nezdravou četbou. Na gymnasiích i na jiných školách šířena na příklad hnusná brožura „Hříchy papežů“, plná děsných lží a překroucenin. Šířena brožura vyzývající k odporu. „Biblická Jednota“ rozesílá letáty protikatolické. Různých věcí z řečí Dra. Masaryka a Habrmana před mnoha lety konaných se zneužívá k výzvám mládeže k odporu. „Volná myšlenka“ šíří po ústavech blankety k vystoupení z církve. Nedo zralý svět rozhoduje o nejvyšším a odhazuje víru otců. Tak je úmyslně víra mládeže podkopávána od těch, kdož jí sami nemají a proto jí ani jiným nepřejí. Dav novinářský neznající bázně ani kázně mládež často štve ne-

svědomitě proti víře a katechetovi, a mládež se dá velmi lehko naváděti. Přímo se shání po sensačních zprávách protináboženských. Rozvážné slovo zaniká a mládeži je těžko zachovati si nezkalenou všímavost ku pravdě tolik ostouzené. Naproti nevšímavosti potom pozbývají všechny důkazy přesvědčivosti. Stálou četbou spisů nepřátelských mizí chuť vyslechnouti také stranu druhou a z toho vyplývá stranickost jako třetí příčina zkázy. Čtou a vykládají se věci jen ze stanoviska protináboženského, na příklad o původu náboženství a vzniku člověka, o buddhismu, spiritismu, a jiné zcela falešné domněnky, jež dávno jsou důkladně vyvráceny. Stačí přečísti si dotyčné otázky v „Apologii“ Dr. Vychočila, či ve „Filosofii“ Dr. Pospíšila, nebo ve „Světovém názoru“ Dr. Šmejkalů, nebo ve „Světěm k Bohu“ od Dr. Novotného, aby student nabyl správných názorů. Velmi dobré jsou spisy „Vzdělávací knihovny katolické“ a „Časové úvahy“ v Hradci Králové. Všecky výmluvy jsou nicotny. Nerozumí-li student něčemu, má se katechety otázati a dobré knihy si od něho vypůjčiti, aby slyšel obě strany.

Čtvrtá příčina zkázy mládeže je zlomyslné podrývání autority vůbec, zvláště úcty ke katechetovi. Tak se budí dětinská škodolibost hochů, již mají radost z nějaké nesnáze nepohodlného jim karatele, ať je to otec, učitel anebo kněz. Frivolní publicistika a veřejnost tu mnoho zaviňuje. Ten, jenž povzbuzuje mládež k úctě učitelů, rodičů a hlav republiky, totiž katecheta, též úcty zasluhuje. Hájiti kříž, žádati náboženskou výuku a bohoslužbu, není klerikalism, tím méně štvání od kněze.

Pátá příčina zkázy mládeže je pýcha rozumu. Nade vše náboženské se dnes svět povznáší, ale ví a dal co lepšího? Kdyby aspoň, si mládež řekla se slavným berlínským profesorem Dr. Plattem: „Metafysice nerozumím.“ (Svět. názor 62.) Mládež se domnívá, že rozum a věda na všechno stačí, ačkoliv i naši čeští velikáni to dávno vyvrátili. Dr. Masaryk dí: „Věda nikdy nenahradí víry.“ (Soc. ot. 544.) „Věda jest jen předposledním slovem“, dí filos. Stein. (Fil. proudy 311.)

Sám Dr. Drtina v říjnu 1916 pravil: „Exaktní věda nestačí.“ Bauše napsal v „Osvětě“ 1915 čís. 1.: „Věda má meze, za něž nikdy nepronikne.“ Filos. Litré učil, že náboženství nepotřebuje; ale dal se, než zemřel, v katol. náboženství vyučiti a pokřítiti. Dr. Hoppe praví: „Věda nám nikdy neposkytne kýženého názoru světového.“ (Příroda a život.) Dr. Mareš též doznal v „Přehledu“ 1904 str. 112, že věda nemůže odpověděti na všechny otázky. Sobecký strach o popularitu žene mnohé v náruč nevěry. Dnes móda — chvástati se nevěrou. Mnohému studentu je za těžko učiti se náboženství, ačkoliv týž student, jenž se o náboženství náležitě nepoučil, neostýchá se později o něm domýšlivě rozhodovati. Domýšlivci a fanatikovi nikdy pochyb nevyvrátíte. Dobře napsal Erdmann: „Kdo se umí oháněti drobnohledem, domnívá se, že může odsuzovati vše, co se nazývá zákonem a pravdou.“ (Půdorys filos. 708.) Člověk, jenž si je však vědom slabosti vůle a nedostatečnosti rozumu, rád ve tmě života následuje světla, jež mu víra rozžihá. Obět víry není nic jiného, než odůvodněná podřízenost omezeného rozumu před ne-

omezenou Pravdou božskou. Badati — nikomu se nebrání. Trestem pýchy je ztráta náboženství.

Tolstojův Njechudov v románě „Vzkříšení“ právě proto vrací se k víře, že zklamán byl vědou. Víra nežádá oběti rozumu, nýbrž oběti pýchy. Kdo se domnívá, že rozum nemůže ničeho přijímati, než co sám vypátrá, nehájí práv rozumu, nýbrž bezzásadnost nerozumu.

Kdo považuje náboženství za překonané, klame jiné a sám sebe nejvíce.

„Všecky vědy vybíhají na konec jako mys do moře“, dí Krejčí ve „Svět. názoru“ (37) a začíná říše Neviditelná a Tajemná.

Domnívati se, že věda nahradí náboženství, pokládá Dr. Mareš ve stati „O náboženství“ za nedovzdělanost. Rozum nikdy nevyvrátí, že něco nadpřirodního existuje. Rozum sebe nepřekročí.

Marno zabeďňovati ducha proti nadpřirozenu; on zase prolomí klec mechanického názoru světového a bude chtít vedle vědy žíti.

Šestá příčina zkázy mládeže jsou různá klamná hesla anebo „modly tržiště“, jak nazývá je Bako Verulámský. Tak praví se, že kněží zatemňují rozum. Kdyby to bylo pravda, byla by věc víry dávno ztracena. Víra prý „omezuje volnost.“ Ano, touha jíti „širokou cestou“ zlákala mnohé do bezvěří. Jiná fráse je, že náboženství je věc soukromá. Jak může věc, všem národům a všem věkům a největším veleduchům nejhlavnější, věc, jež je základem všech otázek, býti soukromá? Jiná pomluva je, že kněží chtějí nadvládu. Ó nikoli! Kněží chtějí, aby vládl Kristus a aby kralovala pravda. Chceme jistou moc, abychom náboženské cítění lidstva sesílití mohli.

ale nechceme náboženstvím nabyti moci. Kněze vede pevné přesvědčení, že jenom náboženství je zárukou blaha republiky. Vírou se též právo rozumu nikomu neztenčuje a žádné násilí myšlenkové se mu nečiní. Konečně učitelský úřad církve je na bibli a tradici stejně závislý, jako nejposlednější věřící. Víra je nad osobnostmi. Zlý svět, nemůže-li něco vyložit, hned něco podloží, třeba i zlý úmysl.

Sedmá příčina nevěry a též i nemravnosti mládeže jsou místní a dnešní poměry. Celá naše doba, plná hluku, plná otázek pozemských, nepopřává času a místa vyšším věcem. Mládež navštěvuje různá představení kina, kde slyší kluzké vtipy, chodí na přednášky, v nichž se hlásá materialismus, darwinismus a bolševismus; slyší řeči, v nichž velebí se spiritismus a buddhismus, v nichž popírá se stvoření a věčnost a v nichž odporučuje se rozluka manželská. Mládež navštěvuje volební schůze a veřejné tábory; slyší při oslavných promluvách stále tupení Říma a katolicismu, čte všechny možné politické listy, účastňuje se častých tanců bez dozoru, čte sama i musí čísti básně a spisy proti víře, přímo rouhavě psané atd. Jak je možno, aby všechno toto vírou a mravností mládeže neotřásl! Tlak poměrů je věru příliš mocný a zmatek ve filosofii nejvyšší. Je divno, že mládež potom neví, má-li býti atheistickou, nebo deistickou, nebo theistickou, českobratrskou, evangelickou, bez konfese anebo má-li do nějaké nové víry vstoupiti? Bez náboženství trvale člověk žít nemůže. Dr. Hitzze píše: „Všecky duše mají přirozený sklon k nadpřirozenému.“ (Přiroz. zdůvodnění náboženství 179.) Lidstvo snese spíše bludné náboženství, nežli žádné.

Proto vidíme, že dnešní lidstvo, ztrativši pravou víru, upadá v pověru a okultismus. Někteří praví, že všechno to je dnes jen časový proud. Avšak to neznamena, že se to má nechat dále tak prouditi. Což neuvádíme řek do pravých mezí, aby nenastala záplava?

Osmá příčina zkázy mládeže je špatná společnost. Suggesce zkaženého veřejného mínění dnes působí jako snad nikdy. Jeden kazí druhého. Terorismus a výsměch spolužáků, též slabost rodičů a netečnost veřejnosti jsou příčiny ztráty víry mládeže. Stálými narážkami na články víry a jich podryváním přešla nechuť k víře u mládeže až ve zjevný odpor. Sem hodí se slova, jež napsal O s s i a n W i l s o n v „Lese barbarů“: „Kteří žáci drží nejvíc za jedno? Pracovití nebo pobudové? Kolika hochům otrávil léta školní onen tak zvaný soudružný duch, jenž nedovolil, aby jednotlivec měl svou vlastní vůli! Prostřední se stává velikánem, je-li jejich; velikán prostředním, jde-li svou cestou. Váš duch je fanatismus, vaše obcování bojkot. Ne-návidíš náboženství, protože sám sobě chceš býti božstvem.“ Je zvláštní zjev, že protivníci víry se stále zabývají naším přesvědčením. Za nic-li nestojí, je přec rozumno, nechat je zajíti v pokoji. Co značí zuřivý boj proti víře v Boha, než úpornou negaci toho, co se člověku stále vtírá?

Devátá příčina zkázy mládeže je v ní samé. Je to nemyslivosť. Mládež nerozvažuje o budoucnosti a o následcích; neprohlédá dosahu svých činů a nezkoumá hlouběji pravd víry.

Desátá konečně příčina zla u mládeže je zanedbávání modlitby a služby Boží, zkrátka pohrdání všemi nadpřirozenými pro-

středky, ač právě dnešní demokratická a převratná doba by jich tolik potřebovala. Kdo o Boha nedbá, ať se nediví, že bloudí a tápe ve tmách.

Toť deset asi příčin mravní a náboženské zkázy dnešní zvláště studentské mládeže. Mládež zasluhuje politování. Je svedena a zmámena. Jaká to výstraha pro nás dospělé, jak pozorní máme býti na každé své slovo před mládeží! Znajíce příčiny její zkázy, zjednejme nápravu! „Všecky budíčky znějí“, děl nedávno Dr. Moedler z Curychu.

Je nejvyšší čas vyvésti mládež na cestu víry a dobra. Modleme se za mládež, poučujme ji, pomáhejme jí, organisujme ji, dobrou četbu jí dejme, budme jí vzorem práce a zbožnosti, učme ji statečnosti, zvelebujme školní služby Boží, učme mládež vážně a hlouběji mysletí a správně i nestranně usuzovati, vedme ji k Bohu a můžeme doufati, že i česká mládež sebe pozná a bude radostí rodičů, chloubou národu a oporou církve. Dej Bůh!

Vlastně nejvíce zla vniklo do škol středních ze školy vysoké. Odtud vyjítí musí náprava jak od profesorů, tak akademiků.

Stůž zde proto na konec vzácný výrok, jež učinil letos na kursu pro péči o mládež v Brně prof. techniky Dr. V. Novák: „V Anglii jest v universitních kolejích domácí kaple, jež jest pravidelně navštěvována. — Tento náboženský charakter anglický jeví se i ve studentstvu a profesorstvu norském a dánském. Byl jsem hostem věhlasných vědátorů dánských, viděl jsem je klečící v modlitbě. Sám jsem se s nimi modlil a nebudu se za to nikdy stydět. Věda nepřekáží náboženství; učí hledati Boha. Náboženství zušlechťuje srdce lidské. Jsem proniknut přesvědčením, že člo-

věk, když celý týden šel za prací, sedmého dne musí jíti za Bohem. I pro naše studenty je nesporně nutnou součástíkou etické výchovy náboženství. V Americe a v Anglii dobře vědí, proč zachovávají náboženský charakter universitního studia; znají velký význam jeho síly mravní. Student přichází na vysokou školu jako nezralý člověk a nejlepším rádcem jeho mravního života je nesporně náboženství, myšlenkové sblížení k vyššímu cíli a vnější úkony k tomu nabádají; myslím, že by měly býti také trochu povinné neb nucené. Člověk nemůže býti bez Boha jako rostlina bez slunce. Člověk má i srdce. Když se octneme v rozporu rozumu se srdcem, poslouchejme srdce a budeme šťastnější.“

Američtí soudcové při juvenilních soudech často poukazují na velký počet mladých provinileů proti zákonům a viní tím veřejné školy, z nichž všechna náboženská výchova je vyloučena.

Ve své řeči při státní konvenci v Lincoln zmínil se americký státník Wm. J. Bryan o potřebě náboženské výchovy a pravil toto:

„Největším nebezpečím pro náš systém veřejných škol dle mého náhledu jest jejich bezbožectví. Dovolili jsme, aby mravní vliv byl vytlačen. Když řeknu mravní, myslím mravnost, zakládající se na náboženství. Nemůžemeť mravní soustavu budovati na jiném, leda náboženském základě. Zašli jsme tuze daleko, když jsme dovolili vypuzení náboženství z našich veřejných škol.

Když se blížíme vzdělání vyššímu, náboženský živel se stává ještě důležitějším. Viděl jsem, že na universitách se učí skepticismu, nevěře, agnosticizmu, ba i atheismu

pod rouškou vědy a filosofie. Nietsche-ovo učení, jež odmítá Boha, posmívá se Kristovi a zvrhuje zásady mravnosti, přednášelo se tam, kde bible byla zakázána. Máme-li míti na našich universitách náboženskou neutralitu, musí to býti neutralita skutečná. My se neprosíme našich učitelů a učitelek ve veřejných školách, aby vyučovali náboženství, ale zase těmto učitelům a učitelkám, když jsou placeni veřejnými penězi, by se nemělo dovolovati napadati ve školách Písmo svaté.

Nemůžeme dovoliti, aby se víra našich dětí takto podkopávala. Kdybych byl nucen voliti mezi těmito dvěma věcmi, raději bych chtěl míti dítě neučené, ale se srdcem celým, nežli aby mělo rozum vyškolený, ale víru srdce svého zničenou. Přišel čas, kdy máme právo říci, že žádný muž ani žena, která nevěří v Boha, nesmí naše děti vyučovati. Kdo v Boha nevěří, ten nedovede ukryti svoje bezbožeké náhledy při vyučování dítek a škoda, jakou takový jim duševně způsobí, jest nesmírně větší nežli dobro, jaké jim může způsobiti rozumově. Zároveň také nemyslím, že budeme míti nějakých obtíží nalézti mezi těmi, kteříž v Boha věří, dost schopných učitelů a učitelek pro naše žactvo ve všech předmětech.“

3. Léčebné náhražky. Laická anebo světská mravouka.

Na všech stranách hromadí se mračna mravní zkázy. Někdy vyšlehne blesk a příšerně ozáří záplavu společenské zpustlosti. Kde je síla, jež by to napravila? Byla, jest a bude to vždy nábožensko-mravní výchova. Člověk liší se od zví-

řete, že se může ovládati a míti pochopení pro mravní vznešenost. Od kdy začal i náš národ mravně klesati a hrubnouti? Je to od doby, kdy hromadně u nás začala se šířiti nevěrecká hesla a klamná filosofie. Náprava nastane, když vrátíme se zase k nepřekonaným pravdám náboženským a k věčně krásným zásadám křesťanským. Pohnutky přirozené, na př. čest, pověst, zdraví, vlast, pobídka svědomí, slast, síla, štěstí a j. jsou dobré, ale bez vyšší lásky a bez vyššího přesvědčení životního brzo zchladnou a ochabnou. Jen náboženství poskytuje jednotná a všeobecně platná mravní hlediska a tím pevný základ mravnosti. Mravouka světská bude nejistá a plná nedostatků. Bude nutno ji zas a zase opravovati. Tak se věru národ brzo neumravní. Vědy přírodní nemohou mravouky vůbec sestrojiti, protože jsou jen vědami popisujícími smyslovou zkušenost. Dějiny sice poskytují pěkné příklady, ale samy potřebují vyššího světla a příklady vyššího zdůvodnění. C i c e r o pronesl památná slova: „Zrušte náboženství, a brzy nebude ani zbožnosti, ani čistoty mravů, ani ctnosti; dokořán otevřete dvěře všem nevázanostem a nejdivější prostopášnosti.“ (De natura deorum. I.) Morálka vědecká jen dočasně a částečně je dobrá, leč trvale a všeobecně dobrá je mravouka náboženská.

Odstranění Boha a zavedení uctívání rozumu stalo se ve Francii, když tam panovala šílenost. Arcizednář M a z z i n i řekl: „První neznaboh byl člověk, jenž skrýval před lidmi nějaký zločin.“

Španělský ministr Don Alexandro P i d a l y Mon na sjezdu katolíků r. 1889 pronesl: „Učenec, který sám sobě vystavuje patent nejvyšší moudrosti, hlásá posluchačům: „N e n í B o h a“. S úžasem slyší to

úřadové a překládají to do svého svědomí: „Není žádné spravedlnosti.“ Výpověď ona zaznívá v uších zločincových a ten praví sobě: „Není žádné viny.“ Doslechne to vášnivý mladík a usuzuje důsledně: „Není žádné ctnosti.“ Doví se o tom poddaný a vykládá si to: „Nestává žádného zákona.“ Vnikne-li nauka tato do vrstev lidu prostého, teče krev, a za hluku střelby slyšeti ryk revolucionářské roty: „Pryč s Bohem, s nebem, věčností! My nechceme ničeho, než peklo a co mu předchází — rozkoše.“

Ignorovati náboženství v mravní výchově je tolik, jako neužívati jistých ústrojí v těle, na př. neužívati hlavních prstů. Rozvoj je ochromen, člověk živoří. Jen náboženská morálka celého člověka vyvíjí. Mluvíti o „vědecké“ morálce je vlastně zcela nevědecké.

Rádi bychom věděli, jak by dovedla matematika, chemie, anatomie, fysika či biologie sestaviti vědeckou mravouku! Věda může jenom vážit, měřiti, počítati a hmatati, ale jsou city, touhy a snahy, pro něž způsob vědeckého badání jest neupotřebitelný. Věda osvěcuje rozum, ale je neschopna poroučeti vůli. Jen pravdy víry dovedou otrásti i hříšníkem otrlým a zpětílým. Vědecká mravouka nedovede vždycky přesně a jistě rozlišovati dobra a zla. Vědecký moderní racionalismus nadobro selhal. Jako ze zmatků filosofických nás vyvedla filosofie křesťanská, tak z mravních zmatků nás vyvede jen mravouka křesťanská.

Kdyby jen rozum a filosofie měly rozhodovati o mravnosti, měnila by se mravnost dle vládní většiny. Kdyby v českém státě byla u vlády česká národní demokracie, v níž je hodně kapitalistů, musila by mravouka, které by se děti učily, hlásati

jim nedotknutelnost soukromého majetku. Kdyby se dostali k moci sociální demokraté, nařídili by dokazovati dětem, že soukromý majetek je hřích proti lidské společnosti.

Filosof E u c k e n napsal r. 1907 v „Základních liniích“, že moderní mravoukou hrozí mravnosti rozklad. O moderních filosofech etických platí slova L a k t a n c i o v a: „Žádné váhy nemají jejich pravidla, protože jsou lidská a nedostává se jim vážnosti božské, vyšší; nikdo jim nevěří, protože tak se považuje za člověka jako oni.“ (Div. inst. III. 27.) F o u i l l é, jenž býval nadšený šířitel filosofické mravouky, shledal, že v ní panuje takový zmatek, až se mu zdálo nemožno osvětliti, co vlastně je všeobecnou domněnkou. Filosof filosofa potírá a vyvrací. „Za jakých do nebe volajících rozporů bývá vychováno moderní dítě!“ volá K l i m k e. (Monismus 120.) H e l l w a l d tvrdil, že silnější je v právu, jestli slabšího utiskuje. M ü n s t e r b e r g o v i je mravnost něco zcela nahodilého. Až sem vede mravouka bez Boha! Oč jasněji se jeví dobro a právo ve světle Božím! Oč účinněji působí na srdce představa vševědoucího Boha!

Tato představa lépe chrání zákon než armáda. Blaho celku, prospěch vlastní též působí, ale oč mocněji působí vzpomínka, že jednou vše vyjde ven, byť i stát na stopu zločinu nepřišel. Vůle směřuje k dobru pro důvod v něm poznáný. Vůle toho důvodu nedala, nýbrž rozum jej shledal. Základ dobroty je od toho, od něhož je všechna jsoucnost, totiž od Boha. Mravnost bez Boha nemá základu. Rozdíl dobra a zla předpokládá věčný, nutný prapůvod, základ a pravzor dobra, a to je Bůh. Bůh mohl míti za vzor jen sebe. Vnitřní zákon mi velí:

„Čiň dobře.“ Zákon ten je nade mnou, je od Toho, jenž Dobro samo. V Něm je úplná spokojenost a proto k Němu cit lásky velí vésti děti. I liberální M n i c h o v po trpkých zkušenostech nyní uznal za lepší náboženskou výchovu. Ze 67.840 dětí se přihlásilo 52.128 do škol náboženských. Škola bez náboženství je stroj ke vštípení vědomostí; je zahrada bez slunce. Reformátorský chvat prozrazuje nedostatek pochopení duše dětské. R ů ž e n a S v o b o d o v á to nazvala ve „Večeru“ „klerikalismus atheistů“ a dobře napsala: „Sbor, jenž odpírá s dětmi se modlití, pobuřuje sta rodin a celou církev i evangelickou, protože v nepochopitelné domýšlivosti věří ve svou atheistickou neomylnost, protože je atheisticky klerikální, protože nemá víry, ani tolerantnosti, ani taktu, ani bezmezné duše, která všechno objímá, všechno chápe, všemu rozumí, před každým ušlechtilým citěním stojí s úctou a nikoho nezraňuje.“ To napsala o Slovensku. „Čech“ k tomu dobře dodal: „Co je odsouzení hodno na Slovensku, není správné ani v Čechách ani na Moravě.“ To vše dokazuje, že učitel zcela neutrálním a lhostejným se neudrží. Protikatol. spisovatel L a v e l e y píše: „Nemožno oddělití v témže člověku věřícího od občana; city onoho určují jednání tohoto.“ (Protest. a katol. 54.) R u s k i n napsal: „Podržme raději tisíckrát zdání pověry, zachováme-li si tím sílu, než abychom se těšili nad neplodnou bezbožností.“ (Dr. Jiřík v „Díle“ I. č. 1905.) Ke stálosti je nutně třeba pevných norem, o něž by se člověk mohl opřítí, a ty normy má jen víra. Bez ní se vše kolísá, boří.

Světská morálka je dílo lidské a proto na lidi nikdy tak nebude působiti, jako morálka Bo-

hem zdůvodněná. Ostatně, jak dí Rousseau, byla morálka dříve křesťanskou, než se stala světskou. Stálé hlásání rovnosti všech konfesí věru málo nadchne pro pravdu a dobro. Světská morálka docílí jen zevnější legálnosti (zákonnosti), kdežto evangelium stále a stále zdůrazňuje vnitřní poctivost a smýšlení. Etika světská schvalovala někdy i zločiny. Vzdělanci podle ní žijí jen potud, pokud jim nezakazuje, co se jim líbí. Závaznost k dobru je přece jen nejlépe chápána a pociťována ve světle řádu od Boha stanoveného. Z toho plyne, že laická morálka nikdy náboženství nenahradí. Oblažiti a uspokojiti může jen náboženství. Jen ono těší a ulevuje. Co má většina lidstva z vědeckých soustav? Vždy zase budou lidé hledati útočiště u Boha a zřidel Jeho milosti. Nebořte tedy hradeb náboženství, chtějíce zachrániti město mravnosti! Zákon mravní se nalézá v křesťanství v nejvyšší kráse a úplnosti. Proč tedy něčeho jiného třeba? Nová demokratická strana ve Francii žádá, aby i vyučování morálce světské se dělo v zásadách rodičů, aby děti se jich vyznání neodcizily.

Světská mravouka čítá na 500 soustav. Dle které by se u nás mělo učit? Kdo by to určil? Stát? Mravnost je nad státem a stát sám se jí musí řídit. Stát může mnoho vykonati pro výchovu rozumu, ale pro výchovu srdce je nejschopnější moc náboženská, totiž církev. Mravouka církve katolické obsahuje i povinnosti k státu a k bližnímu; učí velmi dobře o lásce k vlasti, o životě v rodině i ve státě, o práci a mzdě, učí, kdy pomáhati, komu pomáhati a pokud. Jako škodí výchově dítek roz-

luka otce a matky, tak jim škodí rozluka náboženství a mravouky.

Franc. časopisy „Moniteur Universal“ a „Revue de deux Mondes“, učenci Falloux a Bureau v knize „La crise de Morale“ a soudci Guillot a Boujeau snesli ohromný materiál, jímž dokázali, že pohnutka vzájemnosti nestačí jako mravní pravidlo života a že je souvislost mezi vzrůstem zločinnosti mládeže a zesvětštěním školy. Kdo tvrdí, že nemá víry a přece je mravný, klame se velice, neboť byl ve víře vychován a ona v něm působí. To doznal Nietzsche, a Reuon napsal: „Cítím, že můj život je stále určován věrou, ač jí již nemám.“ Víra vzpružuje a sálá teplo dále. Fr. Coppé píše: „Náboženství zdvojnásobuje sílu mravní.“ (Mše vlastence.) Dnes konečně všechny státy, Amerika, Anglie i Francie velký význam náboženství pro mravnost uznávají. Zda to nemá povzbuditi i náš mladý stát, aby se držel prostředků osvědčených! Mravní charakter si musíme vychovati sami. Přednášky a knihovny toho samy nedovedou. Říci někomu: „Čiň dobře, je to krásné!“, nepomůže. I krása se člověku přesyť. Říci však: „Čiň dobře, Bůh to chce, Bůh tě vidí, Bohu budeš odpovídati, Bůh ti odplatí, jde o tvou věčnost“, to působí. Kdo udržuje v národě ducha pravé zbožnosti, koná nejlépe vlasteneckou povinnost. Právě stát demokratický potřebuje nejvíce mravnosti a etnosti, proto má vítati prostředky přirozené i nadpřirozené.

Universitní profesor Dr. Mareš napsal loni v „Národě“: „Mnozí chtějí zavést vědeckou etiku. Kdyby však měli sami hned určit, podle jaké etiky, vyžádali by si asi delší lhůty na rozmyšlenou. Má

se zavést do našich škol ethika Sokratova podle Platonových dialogů? Či stoická ethika, jaké učil Epiktet a Marc. Aurel? Či ethika Spinozova? Či snad Kantova ethika podle kritiky praktického rozumu a metafysických počátečných základů mravů? Či Schopenhauerova ethika podle indické moudrosti?

Možno rozeznávati vědeckou ethiku, která zkoumá a vykládá mravy, jaké se kdy mezi lidmi vyskytly, a ethiku, která přikazuje mravy, vedoucí k dobrému a zavazuje povinností, žítí podle nich. Tato zákonodárná ethika nemůže býti odůvodněna žádnou vědeckou, rozumovou ethikou. Dobré a zlé nepoznává se rozumem, nýbrž hodnotí se citem a vůlí. Pohnutkou mravného smýšlení a konání nejsou důvody rozumu, které spíše svádějí k opaku, nýbrž cit úcty a bázně před velebností mravního zákona. Třebas i tento zákon prýštil z vlastní lidské mysli, přece jen poukazuje na vyšší řád, jemuž je podřízen každý člověk, vede k ideálu Boha, jakožto nejdokonalejší mravní osoby a mravního zákonodárce. Ethika, která přikazuje a zavazuje povinností, souvisí nerozlučně s náboženstvím.

Nábožensko-mravní výchova mládeže ve školách jest právě v této době nezbytně potřebna; má býti prohloubena a zvelebena, ne obmezena. Po tom volá tato vojna se všemi svými pustými následky.“

Sám F. V. Krejčí ve spisku „Dnešní otázka mravnostní“ vyznal, že moderní ethika neví, v čem záleží podstata mravnosti a jaký je rozdíl mezi panictvím, prostitucí a manželstvím. Na kterém rozumu chcete morálku založit? Vše lidské se mění.

Všem, kteří různé návrhy protináboženské ve výboru kulturním dávají a jejich náhončím i kněžím z nové církve, již se tváří, jako by jim šlo jen o rozmnožení svobody, voláme do duše slova našeho slavného dějepisce Tomka z r. 1862: „My spatřujeme, že se staráte o choutky ledajakých lidí, jimž je náboženství ničím, a směřujete o podvrácení vší svobody náboženské. Tváříte se, že chcete zavést rovné právo všech náboženství, ale připravujete rovné snížení všechněch.“

Zaznamenaná dnes trvale zasluhují býti slova, jež 1. ledna 1920 napsal náš univ. prof. Dr. Lásk a v „Nár. Listech“: „Věda — tak jak jest nyní chápána — nemůže jsoucnost Boha ani dokázati, ani popříti. Z vědeckého hlediska nelze totiž proti víře v Boha ničeho podstatného namítati.“

Z hlediska praktického, morálního pak vyvozuje učenec, že víra v Boha jest nejlepším vodítkem lidstva po dráze dobré. Morálka bez Boha není možná. „Většina lidstva není schopna býti bez víry v Boha mravnou. Víra v Boha má při tom i tu výhodu, že věřící řeší základní otázky filosofické, proč jsem, k čemu jsem, odkud pochází život, zkrátka otázky, jaké žádná filosofie přesvědčivě nedovedla a nikdy snad nedovede.“ Prof. Lásk a praví proto dále, že jest vědecky neodůvodněno a politicky neprospěšno vnučovati lidstvu bezbožectví. Věda se mění a sama je plna tajemství. Jedna vědecká teorie potírá druhou. Ve věcech náboženských se nemá proti víře užívatí vědy. Jest nebezpečím pro mravnost národů bráti lidem víru, když jí nemůžeme nahraditi ničím rovnocenným. Ničiti víru znamená často ničiti kulturu. Víru nelze nahraditi všesvětovou kulturou. Kultura stoupá, ale

lid se nestává mravnější. Dle Göthea jsou lidé jen chytřejší, nikoli lepší.“

Kam vede škola bez Boha? V Itálii bylo r. 1850 mladistvých zločinců 13.910, r. 1890 27.306, r. 1905 již 31.411. U brněnského zem. soudu odsouzeno r. 1913 pro zločiny 49 dětí, r. 1916 již 198, tedy čtyřikrát více. Když ve Francii náboženství vyloučeno ze škol, stoupl počet mladých provinilců hned příští rok o 2000. Zda nevolá to po výchově náboženské? Řádná výchova žádá důslednost zásad a pevný podklad světového názoru.

Někteří navrhnou učiti jakémusi obecnému náboženství. Obecné náboženství však neexistuje, jako neexistuje obecný člověk. Náboženství je určitý vztah člověka k Bohu.

Jiní navrhnou, aby se učilo jakési srovnávací filosofii všech soustav náboženských. Srovnávací filosofie náboženství je však předmět, jenž nebyl dosud zpracován ani od nejslavnějších odborníků. Již jedna jediná soustava náboženská vyžaduje specialisty, odborníka.

Jiní chtějí zavést jakousi filosofickou etiku (mravouku). Ale jakou? Kolik filosofických soustav, tolik různých mravních názorů. Buď se úředně stanoví, která filosofie se má přednášet, ale potom je znásilněn učitel; anebo se mu to ponechá na vůli, ale potom je znásilněno dítě. Seřaditi jakýsi extrakt (výtažek) ze všech soustav, toho dosud ani největší geniové nedovedli. Ostatně nestačí vzdělávati jen rozum mravoučnými pravidly, nýbrž i srdce, vůli a cit a k tomu se hodí nejlépe a osvědčeně konfesní výuka nábožensko-mravní.

4. Pravé léky: Náboženská výchova a úcta k znamení vykoupení.

Co je lidstvo na světě, vždy bylo považováno náboženství za věc veřejno-právní. Vždy se vědělo, že náboženství zasahuje hluboko do zájmů sociálních, hospodářských, politických, kulturních a národních. Minulost i přítomnost poučuje nás, že náboženství zasahovalo hluboko i do školství a soudnictví, že regulovalo obecné řády a promítalo své zásady do života praktického. Zvláště křesťanství je svojí podstatou náboženstvím světovým, jež obnovilo tvářnost země a jež samo sebou žádá, aby celý člověk jím byl proniknut. Nemůže tedy ani státu býti zcela lhostejno, zda lid a dorost lidu, t. j. děti náboženství mají nebo ne, a proto i péčí státu v jeho vlastním zájmu je, aby děti v dobrém náboženství byly vyučovány. Sluncem duchů, jak řekl kdysi Malebranche, je Bůh. Jen v Něm se zjevuje vše v pravém světle. Proto nauka náboženská patří do školy jako denní světlo a má prozařovat všechny vyučující a všechny předměty. Náboženství je zjev všeobecný, pro lidstvo potřebný; zásady křesťanské samy sebou jsou dobré. Zkušenost věků a naše vlastní a výroky největších vychovatelů dokazují, že náboženství je pro mravní výchovu nepostrádatelné. „Počátek moudrosti je bázeň Boží“, toto slovo bible je pravda hluboká a skutečná. Náboženství je nejmocnější strážce mravnosti. Již tato důležitost je dostatečným důvodem, aby náboženství bylo záhy vyučováno. Náboženství činí povinnost posvátnou. Jen v mravouce náboženské se cítí zákon jako zákon. Trhati od sebe vyučování náboženství a

mravouku je násilí. Náboženství dodává citu mravnímu „ohnivzdornější pevnosti“, jak dí Dr. Foerster. Církev je duchovní matka. Bráti jí náboženskou výchovu školní je rváti děti od srdce mateřského. Státník a filosof Dahlmann pravil: „Přísaha a manželství, právo a čest, vrchnost a vlastnictví činí náboženství i věcí státu.“ (Politika, 347.) Stát má dle nejlepšího vědomí pečovati o dobro obecné, o poučení a vzdělání lidu i dítek ve všem dobrém, tedy v náboženství, byť stál na stanovisku rozluky. Idea Boha člověka daleko více než co jiného povznáší. Výuka náboženská tedy jest dobrá. Náboženské vyučování moc státní na nejvyšší utvrzuje. Poukazuje se u nás všeobecně na pokles morálky a na bující mamonářství. Zatím však škola přímo žene vodu na mlýn těchto neřestí, protože jen dovednosti, jen vědomosti a tím jen pozemské cíle sleduje.

Veškero školství od mateřské školky až do vysoké tvoří a má tvořiti jeden živý organismus. Soudržným středem jeho má býti prvek všelidský a duchovní, jenž i samu národnost posvěcuje, a to je náboženství. Národnost a náboženství mají dle Sušila míti srdce školy půl a celé. Růžena Svobodová, dříve pokroková spisovatelka, napsala v „Lípě“ 1917: „Chceme sloužiti v lidech tomu, co v nich je božského a budit to v nich.“ Co je to jiného, než dáti dětem náboženskou výchovu?! Čím jest náboženství člověku, budiž dovoleno užití slov Masarykových: „Náboženství dodává člověku ve všech dobách života útěchy, ve všech nesnázích naděje a posiluje jeho lásku k lidstvu, proto je náboženský člověk ve všech chvílích života svého veselý, víra jeho, přesvědčení

jeho a jeho jistota poutají jej nejen k nebi, ale i k zemi a k životu.“ (O sebevraždě, str. 84. něm. vydání.)

Pozoruhodná slova napsal R i m i n g t o n v knize „The Conscience of Europe“ r. 1917: „Bez náboženského smýšlení není možný žádný pronikavý řád mezinárodní, ani jeho obnovení.“ Proto i vynikající učenci protestantští Humboldt a Heffter si přáli míti papeže jako největší nábožensko-mravní velmoc, zastoupeného ve smírčích kongresech. Když je náboženství činitel tak významný ve veřejném životě, zda mu nepatří významné místo v osnově školní? Bolševictví se šířícímu může čeliti jedině opravdové křesťanství sv. Františka. Nařiká se na zkázu mravů. Zde nepomůže samotná věda, chemie a mechanismus, zde jest na místě i lékař i duše. Prostituce není pouhou prostitucí těla, ale jest současnou prostitucí ducha. Proto není radno řešiti tak důležitý problém bez instituce tak morálně významné, jako je církev. Jí tedy musí býti umožněn i vliv na školní mravní výchovu. Největší státníci Gladston, Cortez, Washington hlásali, že věrnost k zákonům se nevypěstí bez výchovy svědomí a svědomí nevychováte bez náboženství. Sobectví a chuť výhod lze překonati jen ideami, jež nejsou z tohoto světa. Základ poslušnosti je úcta k zákonu a úctu k zákonu vštěpuje hluboko představa vševědoucího, svatého a spravedlivého Zákonodárce. Jasná představa Boha je Archimedův bod, o nějž lze všecku mravnost opřít. To dobře chápal hvězdář a počtář Euler a učil večer děti katechismu. Dubois-Reymond dí: „Kdo hlouběji myslí, ať dělá co dělá, vždy narazí na nadsvě-

tovou překážku.“ (O hranicích poznání 15.) Výchova má se díti k pravdě. Prazdroj pravdy je Bůh. Bůh tedy patří v čelo veškeré výchovy. „Nár. Listy“ napsaly o našich mravních poměrech: „Já, já, já — a to moje já, a ten můj žaludek — to je vše. Takovíhle ušlechtilí, vzdělaní a dobří lidé jsme my, ve XX. století, my děti Československé republiky! A příčina všeho? Zpustošení duší! O dva tisíce let zpět jsme klesli, k pudům zvířecím, a všechna kultura duše hozena je zpátky. Eskymáci jsou povahově ušlechtilejší a jemnější. Snad nedovedou číst a počítati jako my, ale zůstal jim cit, cit k mládeži, cit k ženě, cit k rodině, cit k celku. A u nás místo citu — vidíš pěst, hrubé slovo, vyhrůžky a bezcharakternost vůbec! Vzpamatujeme se? Bude jinak a lépe? Najde Republikánská liga, pro mravní obrodu dosti silných srdcí? Najde dosti lidí, kteří přes překážky půjdou proti všem?“

Darmo stále naříkati. Nutno přiložiti ruku k dílu. Velmi se doporučují *Jednoty matek*, jež zřizují útulny, pečují o sirotky a pořádají sebevzdělávací debatační večery a získávají zbloudilé, šíjí pro opuštěné děti a je podělují; též sobě navzájem pomáhají. Na Moravě, zvláště na Slovácku, se velmi šíří a osvědčují a veškeré humanitní činnosti se účastňují. Kdo má dobrý základ z domu, brzo, když pochybil, se vzpamatuje. Nutno, aby rodiče nejen pro děti modlitbu žádali, nýbrž též se za děti modlili. Rodinný dobrý život se udržuje nejlépe společnou modlitbou a společným přijímáním sv. svátostí. Třeba vydávati lidové spisy, jak vychovávati děti, jak je počátkem XIX. st. vydával Salzmann a u nás Balík („Kniha pro matky“). Mravní

obrod musí býti z víry a z pomoci Boží: „Vyšleš Ducha svého a obnovíš tvář země.“ (Ž. 103, 31.) Zkrátka a dobře: Více náboženství do rodin, více náboženství do škol a společnosti a bude lépe. Ruský básník Žukovský píše: „Duše žádá básnictví a víry; ona snáší sebe na zemi, víra povznáší k Bohu.“ (Čas. obrazy 153.) Bez Boha by si člověk ani z výčitek a hlasu svědomí ničeho nedělal. Netřeba měniti pravá náboženství, ale sebe a jiné dle něho. Lev X. r. 1512 řekl: „Ne lidé mají měniti náboženství, ale náboženství lidi!“ Proto nepřestaneme žádati své státem vydržované katolické školy. Chtít všecka vyznání jako stejně dobrá smíchat do jedné školy, je tolik, jako smíchat přerovské s litovelským, přilít do toho plzeňské a na konec je z toho brynda. Pokrokový spisovatel Jos. Holeček napsal v říjnovém čísle „Zvonu“ roč. XX. č. 5 toto: „Já jsem Jihočech, krajan Husův, Chelčického a Žižky, a nezmohl jsem se ještě na takovou pokrokovost, abych zapřel, že jsem křesťan. Naopak mé pevné, skálopevné přesvědčení jest, že se český národ musí obroditi křesťanskou mravností a bez toho že při obnově českého státu zůstatí nemůže. Ze všech úhlů vlasti rozléhá se volání, ba již úpění: život náš je rozežírán nemravností, zachraňte český národ, obnovte jeho mravnost! Obmyjte se, Čechové, čistým učením Kristovým, buďte dobrými křesťany, jako vaši předkové bývali, a zla, na které si naříkáte, že vás hubí, nebude a nestane! Avšak já tato slova nepronáším, jako kazatel, nýbrž jako politik, který by si přál, aby v jeho vlasti panoval nejlepší řád.“ „Ženské noviny“ v č. 22. píší: „Venkov dodává velkoměstu materiál

k prostituci — parádychtivé dívky. Prvý krok k prostituci bývá svedení od prácedárce. Doporučujeme mravnostní soudy ženské po vzoru americkém. Ty stíhají zaměstnavatele přísnými tresty, i odejmutím koncese.“

Náš katechismus v třetí a páté části důkladně probírá praktická životní mravní pravidla. Proto dobré jest nový katechismus zase do rodin katolických zavést. K rosse ve svém díle „Jak působí náboženské vyznání na mravnost“ praví: „Přičítati katolíkům mravní inferioritu (méněcennost) je zkrátka zločin.“

Město, jež má a chce míti ústavy výchovné, má dbáti o veřejnou mravnost a podezřelé místnosti i osoby odstraniti a tak předejiti černé neřesti. „Kdo činí dobře, jde na světlo.“ (Jan 3, 19.) Kato a Herodot horlili pro stud na jevišti. Herečka Villanyová byla z Bavorska vypovězena pro výstřednost na jevišti.

Mravní obrod může vyplynouti jenom z určitého ideového zdroje, jenž poskytuje mravní směrnicí. Sám soc. demokrat Modráček v nejnovějším spise „Nauka pokrokového socialismu“ doznává, že bez mravní orientace stává se lid nespolehlivým, materialistickým a bez plánu se potácí. Jen silný idealismus a mravní charakter obrodí republiku.“ Výchova nesmí býti agitačně strannická a třídní, nýbrž kulturně vychovatelská, to jest pěstující pravou vědu a náboženství. Úcta k Bohu probudí úctu k vrchnosti, což osvětlí následující výrok. Starosta káral pacholka, proč před ním nesmekl. „Až vy budete v kostele klekati, budu já před vámi smekat“, zněla odpověď. Nejmohutnější akordy z dějin našich jsou náboženské. Chcete-li

mravní obrod, vštěpte zase národu napřed pravdy o Bohu, o duši, o věčnu, o zodpovědnosti před Bohem, o cíli života, o nesmrtelnosti a o Kristu. Naše vzdělanost, jak i Palacký uznává, vyšla z víry cyrillo-methodějské. Kněz i učitel jsou apoštoly národa. Zda nemají táhnouti za jeden provaz! Kdo bere dětem výchovu náboženskou, bere jim světlo. Když Julian odpadlík křesťanům zakázal křesťanské školy, napsal pohanský spisovatel Ammianus Marcellinus XXII., 10.: „Tento nemilosrdný čin by měl býti zasypán věčným mlčením.“ (Dějiny císařů). Lhostejným (neutrálním) se v nové škole bez Boha žádný učitel neudrží. Již r. 1906 řekl protikatolický francouzský ministr Viviani: „Neutralita školy nikdy nebyla ničím jiným, než lží a přetvářkou.“ (Etudes sv. 122. str. 797). Znemravnělost slaví orgie. Chtíti je zarazit morálkou lidskou je tolik, jako chtíti dle Foerstra bouři živlů utišiti písni na šalmaj. Jen víra Kristova je sluncem a Jeho milost mízou, jež kořenům stromu našeho národa dá oživující vzrůst, jinak zhyne a padne. Jen Kristus je jediný lékař, jenž sobeckostí a smyslností nemocné duše ozdraví a svědomí probudí. Jen a jen Jím se stane národ zase, jak býval, veliký a slavný a silný! Ó kéž!

Praktický čin k nápravě byl by následující uskutečněný návrh: V městě ať se utvoří dobrovolný výbor beze stanov. Každý stav a spolek, každá strana určí do výboru svého zástupce. Tedy na př. z učitelstva, z kléru, ze živnostníků, měšťanů, z dělnictva, z tovaryšů, soudců, lékařů, z Jednoty matek a služek, z rady studentské, z profesorů, z Orla, Lasalla, Sokola, z Besedy, z Omladiny, ze Střeleckého spolku bude jeden zástupce.

Předsedou nejlépe snad soudce (president krajského soudu) či starosta, jenž členy občas svolá k poradě. V ní každý přednese, co pozoroval ve městě a výbor se uradí, jak čeliti zlu, ale též, jak členy své strany svého spolku, hlavně dorost, ušlechťovati. Obecní rada též vyšle zástupce nebo i hejtmanství. K informaci budiž přítomen i správce místní policie. Přednáška věcná a veřejná soudce, lékaře, učitele, kněze o sebevýchově a mravnosti jistě bude dobrá. Či má býti hlas našeho prvního milého presidenta a osvoboditele volajícího po mravním obrodu hlasem volajícího na poušti? Jde o národ. Myslíme-li to s ním dobře, nápravu mravní zjednáme společným úsilím, jinak nebude lépe. Necháme-li vše plavati, potom nenaříkejme a potom je vina i na nás, potom sami zlo chceme. „Hodina jest, abychom již ze sna povstali!“ Láska k mládeži a k vlasti svobodné nás má pohnouti k činům. Pro republiku naši se musí pracovati. Píle, pořádek a poctivost, tato tři „p“ kéž vedou vlast naši ke čtvrtému „p“, k pokoji! Inteligenti jsou jako alpské ledovce, z nichž pramení křišťálové potůčky, jež údolí svlažují. Ale běda, když se rozvodní! Tu ženou kalné vody s výšin, vše rázem ničíce. Nuže, inteligente, vpřed v obrodu mravním!

Ethika není, jak učil Aristoteles, částí politiky, ale je předpokladem politiky. Budeme-li míti mravně založené vůdce, máme i lepší politiku. Za všech dob zvrácených byli jedinci, již o pořádek a nápravu usilovali. Tak Plato, Sokrates, Aristides a j. Nemysleli, že by přirozenost lidská byla nevyhøitelná. Zavládlo všude i u nás válkou tolik bezcitné samolásky, tolik hrabivého mamonářství, tolik honby za ziskem, tolik sobeckosti ne-

lidské, že jen společným úsilím lze napravit tento všeobecný rozvrat. Příklad, slovo a tisk musí se dáti do služeb velkého díla, obnovy lid- skosti. K pravé kultuře nenáleží jen elegantní šat, nýbrž soucit k dítěti, ušlechtilé jednání k ženě, láska k pracujícím lidem a vznešené smýšlení a čisté cítění. Můžeme býti hlouš k výkřiku bídy? Filosofování bez činnosti mravní je — egoismus, samoláska a byla kdysi u indických mudrců. Vzdě- lání bez dobra je květ bez ovoce. Dnes platí kaž- dému Čechu slovo onoho velkého, podivuhodného muže na březích Jordánu: „Připravujte cestu“ — lepší budoucnost národa! Plukovník armády -spásy Larson v řeči své v Brně pravil nedávno, že vzdělání nechrání před zkázou mravní. Nic nepo- mohou Ligy mravní, když nebude obro- zení náboženského. Cizinec nám připomí- nati musí, čemu z dějin svých jsme se naučiti měli. Ty praví nám, že Čeští bratří ctili náboženství nade vše. Není dnes věru třeba, aby ke všem bídám doby drásala náš dobrý lid ještě úzkost o víru a náboženskou výchovu dětí. Oč výše přece jen mravně stál národ. israelský ve Starém Zákoně vůči kul- turně vyspělejším národům pohanským, dokud se držel monotheismu! Jak ohromný obrat mravní způ- sobilo křesťanství! „Od Pána učiněno je to a jest podivno v očích našich.“ (Ž. 117, 23.)

Tvoří se nové dějiny českého národa. Každý jednotlivec je zodpověden za osudy jeho. Všichni tedy si připomeňme, co napsal Pelcl v „Roz- hledech“ již před válkou: „Bez nového oživení víry v srdcích není ozdravení.“ Největším dobrem je pořádek; v něm záleží dokonalost. Ušlechtilost povahy se jeví hlavně doma, v rodině, a je výsled-

nicí výchovy vůle. Výchova pevné, ušlechtilé vůle má význam ohromný a proto je důležitější než vědomosti. Mravnost je strážným andělem národa. Na konec stůjtež zde slova předsedy sněmovny Tomáška, jež zasluhují, aby nezapadla v denních listech bez trvalého ohlasu: „Věřím, celou duší věřím, že bude naše budoucnost velká a krásná, půjde-li národ náš za vším, co vpravdě je dobré, spravedlivé a vznešené. Odhodili jsme okovy, které nás zneuctívaly: tím ochotněji a dobrovolněji vezměme na se pouta, jež zušlechťují a povznášejí, pouta sebekázně, pouta sebezapření, pouta, která v srdcích našich sevrou a zdusí všechny nízké pudy a všechny vášně, jež strhují v nízkost, jež i volného činí nejbědnějším otrokem. Odtrhli jsme se konečně od těch, kteří nás drželi v porobě: tím pevněji a úžeji přimkneme se k sobě navzájem, silni věrou ve svoji budoucnost, silni vespolečnou láskou a velcí spravedlností ke každému a ke všem. Jenom tehdy, když takto se obrodíme novým životem, nepracovali nadarmo, kdo nám svobody svojí neúmornou vytrvalostí namáhavě dobyli. Nemřeli nadarmo ti, kdo pro tuto svobodu tak hrdinsky, dobrovolně a radostně životy položili.“ Uvádíme tato slova, abychom ukázali, že ceníme vše dobré a krásné, ať jest od kohokoli a že máme nejlepší vůli svorně pracovati k dobru národa a to se stane nejlépe obrodem mravním, neboť, co značí ve vědě velkolepé objevy a vynálezy, co značí v umění velkolepé výtvary ducha, to značí v životě mravním velkolepé projevy sebevlády. Že slov takých třeba, svědčí pokroková „Lubina“ 14. listopadu 1919, kde stojí, že na př. na Slovensku se dějí pravé orgie mravní zhyralosti. List dí: „Velezrádci

jsou, kdož první čest československé republiky. Je hanba špínu a korupci zakrývati. Zadržte včas takovou kulturu.“ Ano, jen Boží dekalog a jeho „Nepožádáš, nesesmilníš“ je s to z kořene děsnému zlu čeliti. Čím teplejší těleso, tím větší jest; čím lepší je kdo, tím více je, tím více znamená, tím více prospívá celku.

Pro národ náš osvobozený platí nádherná slova, jež slavný Irčan Patrik Sheehan na konec své knihy „Lukáš Delmege“ svému irskému národu hlásá: „Národ náš se musí odpoutati od materialismu, od věčného dogmatu svého „Já“ a místo mučivého bludiště, jímž se filosofie s mdlou svítilnou propracovává, vrátiti se k záři evangelia, jež hlásá sebezápor. Tradice, pudy a přání našeho lidu se kloní k nadpřirozenému; nikdy nebude náš národ národem peněžáků a požitkářů. Hmotný blahobyť nesmí býti posledním cílem naší račy. Nikdy nebylo třeba našemu národu tolik myslitelů, světců a hrdinů sebezáporu jako dnes. Nikdy mu nebylo třeba, aby ztělesnil nauku Kristovu jako dnes.“ (Str. 755—760.)

Severní, germánský duch negace, duch protestantismu ustoupiti musí křesťanskému, českému, kladnému duchu našich otců, duchu Cyrilla, Václava a Karla, duchu to jasů, kladu, radosti, tvořivosti a síly. Správně nás vystihuje bystrý Miloš Marten ve svém hlubokém románě „Nad městem“: „Milujete jas a řád latinského západu a přece vyhledáváte ponuré rozkoše v negaci a skepsi, kterými vás neustal infikovati nemocný sever.“ (27.)

Zeměmi románskými Itálií, Francií a Portugalskem jde nový, svěží dech klíčení vegetace kultury katolické, obrozené teplem pravých dob kře-

sťanských. Proč neotevřítí duchu tomu volný vchod k nám, když dobrý řád a soulad tím jen bude upevněn! Hluboký P a s c a l dí: „Má-li náboženství býti pravé, musí znáti naši přirozenost, její vznešenost i úzkost a příčinu jednoho i druhého. Které jiné nežli křesťanské ji poznalo?“ (Myšlenky 211.)

Dárce pravých léků a lékař nejlepší je K r i s t u s ukřižovaný. O kříži platí dnes slova starce Simeona: „Postaven je na znamení, jemuž bude odpíráno.“ Kříž je odstraňován, tupen a kácen a přece je to znak hluboce významný. Potupy kříže nepřestávají. Tak o vánocích letos kříže v kárách na smetí ze škol v Praze odváženy. Proti kácení náboženských soch a křížů v Čechách obrací se memorandum „Klubu za starou Prahu“, které zůstane historickým dokumentem protikřesťanského vandalismu v Čechách r. 1919. V memorandu se mimo jiné praví: „Jistá zarputilost v nazírání na památky umělecké předstihuje poměry ve státech ostatních. Úplnou výjimkou je boření soch Jana z Nepomuku, které se tu a tam zvrhlo již také ve strhávání křížů a ohrožování sloupů a soch Mariánských a sousoší Piety (nejnověji na př. Německý Brod) a vykácení křížů od Rokycanska až na Klatovsko, pro něž nenalezneme nikde, ani ve státech komunistických, obdoby. Dosud padlo za obět tomuto obrazoboreckému šílení mimo několik desítek křížů přes 40 soch, snad vesměs jen v Čechách a ve stálém nebezpečí je zejména socha Jana Nepomuckého na Karlově mostě v Praze.“ Ve školách na místo kříže se zavěšuje obraz Husův. Hus však sám oceňuje v „Postille“ význam kříže řka: „Ukřižování Kristovo je k spasení potřebné.“ (201.) „Ježíš pověšen na kříži, abychom k Němu

věrou -- hleděli.“ Tedy Hus přímo žádá, aby kříž visel před očima a ne dáván bokem neb do zadu, jak se ve školách, zvláště středních, děje. Kříž je náš vůdce, náš stožár, oltář a prapor. Kříž je klíč všech záhad, je souhrn veškeré víry, je znak lásky a sebezáporu, je střed všech dějin a zdroj útěchy. Kříž je reflektor ve tmách a bludech, je znamením vítězství, znamením bratrství a smíření a kotvou naděje. Fr. Coppé dí: „V bouřích jsem objímal kříž jako plavec, jenž svírá stožár člunu v nebezpečí.“ (Mše vlastence.) Ano, kříž jako stožár ukazuje nám cestu k nebi, k věčnému cíli. Kříž, krátké to slovo, ale je v něm obsažena víra v Boha Otce Stvořitele, v Syna Vykupitele, v Ducha Posvětitele. Kříž je kniha, ba ne kniha, nýbrž knihovna a to největší světa.

Kříž je strom života a jeho ovoce je pravá svoboda, milost, odpuštění a síla. Kříž je náš meč v bojích za pravdu a dobro. I kdyby někdo nevěřil v božství Kristovo, přece kříž v úctě mítí má, neboť ví, že na kříži umřel Kdosi veliký a to z lásky pro pravdu a spásu lidí. Kříž je oltářem sebeoběti. Je to tedy znamení největšího výchovného významu. Proto patří jako vzor do školy a to před oči dítek. Kdož kříž vyhazují, pletou na sebe strašný bič. Na kříži zemřel Kristus, aby dosti učinil autoritě Boží. Kdo tedy kříž odstraňuje, podkopává úctu k veškeré autoritě. Kdo poráží kříž, poráží kde jakou autoritu. Tak si vychovatelé podtínají větev, na níž sedí. Kříž je znamení historické. Jím začíná nová kultura, jím rozdělujeme celé dějiny světové; kříž je osa dějin a proto i ze stanoviska vědy patří kříž do škol, i kdyby v nich náboženství nebylo.

Kříž je znamení všelidské, všesvětové a všenárodní. Kříž nám Slovanům je svatým znakem cyrilomethodějským a svatováclavským. Kříž se skvěl na koruně svatováclavské. Kříž přineslo Slovensko do našeho státního znaku, proto má být respektován. Kdybychom chtěli odstraniti kříž, musili bychom vymazati tisíc let naší české kultury. Jako znamení všelidské lásky přijala kříž roku 1864 i ženevská konference. Kříž je znamení svaté nejenom katolíkům, nýbrž i všem církvím pravoslavným.

Kříž je i každému z nás svatým. Křížek učila nás dělati dobrá matička na klíně svém, křížkem nás žehnala, když nás do světa posílala; křížem nás žehnal umírající otec; tu jeho ruku ze země bychom za to měli vyhrabati a zlíbati; kříž vtisknut nám na čele na křtu svatém; pod prapor kříže byli jsme odvedeni a do armády kříže vřazeni při sv. biřmování. Za kříž miliony lidí vycedilo krev. Na kříži umřeli sv. Petr, Ondřej a Filip.

Za dobytí kříže táhla kdysi křížácká vojska a zaň život dávala. Kříž je dnes ještě to jediné, čím může národ náš býti přiveden k „rozumu“.

Křížem zvítězil Konstantin. Kříž zvítězil nad peklem, nad pohanstvem, nad židovstvem a nad mohamedánským půlměsícem.

Polský básník Krasiňský přišel v Římě do Kolosea. Zde ho uchvátil zčernalý kříž. I napsal: „Země jej pronásledovala a On stojí. Právě tam, kde se jím pohrdalo, panuje. Viděl jsem ten kříž, rouhači; u něho ležely trosky mohutnějších sil, než jsou tvoje. Sta bohů válelo se v prachu a On stál. Svatá ramena rozpínal na východ i západ a svaté

čelo stápel v paprscích slunce. Bylo zjevno, že jest pánem světa.“ (Písmo I. 55.)

Patří-li kříž do školy, o tom má též místní školní rada co mluvit, neboť zákon ze 24. února 1873 dí: „Místní radě přísluší, aby dohlížela k náradí a vedla inventář.“ (Čl. 3.)

Jakou útěchu poskytuje kříž zoufajícím, trpícím, raněným, nemocným a umírajícím! Jak jej tisknou a líbají! Kříž je stanice, v níž se zachycují jiskrové depeše blízkých úsvitů z nesmírné Věčnosti. Kolik vojínů na bojištích tisklo křížek ke rtům! Z pražské nemocniční operační síně měl býti odstraněn kříž. Slavný Dr. Michl však pravil: „Dokud já budu primářem, kříž tady zůstane, neboť jsem viděl, jak těžce operovaní obracejí ztrhaný zrak na tento kříž a v něm sílu hledají.“ Náš veliký Zeyer napsal: „Jak mnohý v mládí touží, aby zapsal své jméno mezi hvězdy; ale více než hvězdy je kříž. Jak sladko odpočívati ve stínu jeho!“ Havlíček nosil až do své smrti na prsou stříbrný křížek. Slavný Dr. Rieger zemřel s křížem v ruce a tak vystaven ležel na katafalku v Pantheonu v Praze. Velký hvězdář Leverrier zavěsil si do své hvězdárny kříž. Nestačila mu celá nesmírná obloha; kříž byl mu klíčem a reflektorem světových záhad. Když takoví velikáni kříž ctili, jak může nějaký mladík kříž tupiti a káceti nebo posílati do musea jako zastaralou věc?

Napoleon věznil Pia VII. Pius mu pravil: „Vaše Veličenstvo, zde před tímto ukřižovaným žalují urážky, jež činíte mně a církvi.“ Za krátko slunce Napoleonovo zapadlo a slunce papeži vzešlo. Napoleon šel do vyhnanství a papež u vítězoslávě

do Říma. Slavný spisovatel Retté napsal v románě „Od ďábla k Bohu“: „Kdyby ti, kdož bloudí, mučení rozkolem roztrhli pletivo pýchy a vrhli se na kolena před Ukřižovaným, zakusili by radosti a klidu netušeného.“

V kapli Sv. Kříže na Karlově Týně uschovávají naše české největší klenoty, koruna svatováclavská a pergamenové listiny práv a výsad českých.

Dnes volají mnozí, jako kdysi židé: „Nechceme, aby Tento kraloval nad námi.“ Židé nechtěli, aby Ukřižovaný nad nimi panoval, ale krev jeho přišla na ně i na jejich děti. Jerusalem ztroskotán a židé rozprášeni do všech dílů světa. To snad by mělo stihnouti i národ náš? Nikdy jste nečetli v písmech: „Kdo na ten kámen padne, rozrazí se, ale na koho ten kámen padne, toho setře?“ (Mat. 21, 44.)

Denní listy přinesly zprávu, že jistý p. Peterka vyhodil kříž ze třídy řka: „Nechci ho viděti.“ V tyto dny si spálil karbidem oči, že kříže snad zde na zemi již neuvidí. V poli u Domašova rozbil slévač Fr. Zavřel kříž. Podstavec mu padl na nohu a rozdrtil. Zůstal v poli ležeti do rána. „Nemylte se: Bůh nebývá posmíván. Co bude člověk síti, to bude i žíti.“ (Gal. 6, 7.)

Kéž ti, již kříž potupili ať slovem nebo skutkem, sebe poznají a uznají, že chybili! Ten, jenž na kříži se modlí: „Otče, odpusť jim, nevědí, co činí“, i za ně se modlí a chce je, jako dobrý pastýř zbloudilou ovečku, přivínouti k srdci svému. Zvláště mládež má ctíti kříž, nebo na kříži visí největší Příklad dětí.

V Cařihradě za dob obrazoborectví v 7. stol. si daly ženy křesťanské i ruce usekati, než by byly svolily ke strhnutí křížů.

Dobře dí pastýřský list ze srpna m. r.: „Jednou jistě zase přijde čas, kdy kříž, jenž je nyní znamením pronásledování a potupy, bude znamením vítězství.“

Kam kříž patří ve škole, do toho má co mluvíti nejen učitel, nýbrž i rodiče a církev. Svěcením se stal kříž majetkem církve. Jako pomůcka náboženská patří též katechetovi, jak přiznal i p. min. Habrman. Lid pak kříž koupil a jde o jeho děti; má tedy právo žádati kříž na první místo ve škole.

5. Význam náboženské výchovy pro společnost, hlavně v době poválečné.

Výchova mládeže po válce vyžaduje veškeré píle a péče, neboť mládež válkou byla zanedbána. Avšak tato výchova musí se bráti cestou pravou. Válkou zřejmě se ukázalo, že jen výchova na základě víry v Boha je užitečná a účinná. Právě válka ukázala, že náboženstvím musí býti proniknut život soukromý i veřejný. Proto bude třeba obnoviti život rodinný i společenský v duchu náboženském; bude třeba vésti mládež do náboženských organisací a spolků; bude třeba vésti mládež zpět ke Kristu, jenž je Cesta, Pravda a Život; bude třeba žádati náboženskou výchovu nejen ve škole obecné a střední, nýbrž i na školách obchodních a hospodářských, pokračovacích a průmyslových.

Duch náboženský v rodině pěstuje se zvláště modlitbou. Kéž vrátí se časy, kdy v rodinách cí-

tány života svatých a evangelia! Přesvědčil jsem se, že byť některý student ve víře pobloudil nebo vášni podlehl, přece se rychle vzpamatuje, měl-li z domu, zvláště od matky dobrý základ náboženský. Mladičkový student napsal pisateli z vojny: „Má-li člověk dobré základy, nic jej neodvrátí.“ (J. F. Pöchlarr, Lir. 25.)

Proto :

„Nejsnažněji kladme dobrá símě
v hrud' mládeže, kde dříme příští svět,
by lepší, spanilejší vzrostlo plémě
z běd, temnoty a bouří těchto let.“

(Sv. Čech: „Komenský“.)

Chcete, drazí rodičové, aby z dítek vašich byla hříčka vln? Ne-li, pak pro spásu duší vašich dítek vás zapřisahám, vychovávejte dítky v bázi Boží. V ní spatřuji vlastní základ státní myšlenky. Také v boji o vážně ohroženou veřejnou mravnost, jenž po uzavření míru s obnovenou energií započat býti musí, prokáže se bázeň Boží jako mocný spojenec. Vynikající odborník prof. Jos. Pithard napsal v „Národní politice“ č. 166: „Nelze tajiti, že výchovu ve škole i v rodině bude naléhavě třeba postavit pevněji na základ nábožensko-mravní, nemá-li nastati zklamání.“ (R. 1916.) Palacký 23. července 1873 pravil v Rožnově: „Toliko na základech náboženství možno postupovati k cíli, jinak bychom na slabých základech budoucnost svou stavěli.“ (Spisy drobné I. 381.) Berlínský nervový lékař dr. Placzek: „V každém případě může a musí býti náboženský výchov mládeže pokládán za jednu z nejnaléhavějších potřeb, chceme-li vytvořiti

lidi schopné odporu . . ., poněvadž má k tomu sílu dnes tak jako dříve.“ (Selbstmordverdacht 216.)

Všichni dnes volají po tom, že třeba posílit vůli mládeže. Ale čím? Síly dodá vůli jen živé a pevně vštípené vědomí Boha, od něhož jsme naprosto odvislí. Vůli posílí důvěra v Boha, vznešenost ctnosti, vzor Ježíše Krista a příklady z dějin, bible a života a příklad starších. Všechn právní řád spočívá na mravnosti. Střed mravního kruhu však je Bůh, jako slunce je středem soustavy světové. Jistý liberální právník doznal pisateli sám, že soudnictví moderní vyšlo z katolické mravouky. Je tedy jistě naše náboženská mravouka velmi dobrá. Jestliže ji hájíme, hájíme tím blahostátu. Výchova čistě státo-občanská, učící o povinnostech občana, jak ji zavedl na př. v Anglii roku 1893 ministr vyučování Mr. A c h a n d, dožila se vysloveného nezdaru; nedovedla vzbuditi u žáků zájmu ani nadšení. Již Sokrates usvědčil řecké sofisty, že občanská svědomitost vyplývá z vnitřní kázně, z ovládnání vášně a sobectví. Síly ke všemu tomu může však dáti jenom náboženství.

Proto i K o m e n s k ý za základ spořádaného života kladl bázeň Boží, neodkazuje výchovu náboženskou na léta dospělejší, nýbrž praví: „Nejsnáze a nejlépe jest p o b o ž n o s t nejprve vštípiti v srdce lidské, dříve než ono marnostmi nějakými se zanese a zaplaví. Snáze oheň hasiti v jiskře, nežli se rozhoří, snáze vyčistiti od koukolu obilí, když růsti počíná, než potom.“

Odkazovati mládež jenom na č e s t, je v době všeobecné zkaženosti věru slabý podnět. „Národní Listy“ po aférách pražských napsaly: „Celý náš věk je hmotářský. Potrestejte zločince! Ale trest

není náprava. Náprava musí vyjítí ode všech z Božího hlasu svědomí.“ I liberální list tedy uznává, že je nutno vrátiti se k Bohu, jenž jediný je soudce neúplatný. Společnost může trvati jen láskou, spravedlností, bratrstvím, řádem mravním a právním. Tyto nezbytné prvky čerpají však nejvíce síly ze srdce křesťansky věřícího.

Náš učenec R a y m a n ve své nejnovější knize „Přírodozpytec a otázky dne“ píše: „Jak se vymáíme z vnitřní nepravdy? Jen náboženstvím. Ono nás sjednocuje, osamostatňuje proti přírodním násilím, ono nás vzpružuje, koncentruje k našemu útočišti — k Bohu. Člověk i v přírodních vědách nejhloběji vzdělaný, jenž sám nejzákladnější pravdy našel a dobře cítí, co je pravda, živě vzpomíná ze života svého i matky své chvíl, kdy všechno to ostatní připadalo mu slabým, chabým proti neodvratné síle elementů mu nepříznivých a kdy jako slabé dítě utíkal se zamhouřenýma už očima do klína oné obrovské moci dobrovolně, v nezdolné pochybnostmi vděčnosti. Každý člověk sám o sobě přizná, že v takových momentech byl a že se tak s dobrotivou osobní mocí setkal a ten si oblíbí i křesťanství, v jehož středu stojí vznešená postava dokonale svatého — Krista.“

Výchovný význam náboženství uznával již T a c i t u s, neboť přičítal rozklad říše římské hněvu Božstva. Klasikové římští volali: „Učte se z dějin a nepohrdejte Bohem.“ Učený politik E b e r l e píše: „Stát propadne vždy v šílenství císařů, nevystoupí-li proti němu Kristus s nároky na duši.“ (Krásnější budoucnost 42.)

Evropa tvořila kdysi kulturní celek pro celý svět. Prof. dr. M e s s e r v G i e s s e n u ve svých do-

pisecch praví: „Mravního závazku nelze dokázati tak přesvědčivě, aby musil býti uznán. Ve věřícím lidu je nevyčerpatelná zásoba síly, jež může býti dána do služeb všech vznešených snah.“ Bezbožností zahynuly již větší národy, než je náš. Není tedy věru třeba náboženství ze škol odstraňovati. My katolíci žádáme a žádati budeme svou katolickou, státem vydržovanou školu, jak nám ji zaručuje mírová smlouva a jak je v Anglii a Holandsku a teď bude i ve Francii.

Demokratismus nestojí bez principů křesťanských. Náboženství vychovává nejlépe svědomí, a toť základní podmínka života sociálního. V křesťanském středověku byla bída ojedinělá, blahobyt hromadný. Dnes je bohatství ojedinělé, bída hromadná.

Význam náboženství křesťanského a hybnou jeho sílu uznává i soc. demokrat dr. Müller v Mnichově. Píše: „Je nepopíratelným faktem, že snahy o provedení ideálů sociálních v obcích severoamerických setkaly se s úspěchem jen tehdy, když byly uskutečněny od lidí náboženských. Síla ideí socialistických musí býti doplněna přesvědčením náboženským. Kde se dějí pokusy o útvary, jež mají realizovat myšlenku vzájemné pomoci, vždy se přesvědčíme, že lze docílit jen tehdy výsledků, mají-li zakladatelé silné náboženské kvality, neochvějnou víru v dobro a nadšení k obětem. Když studujeme počátek hnutí, které se snaží uskutečnit ideje bratrství, setkáváme se s lidmi náboženskými.“ (Soc. Monatshefte 1910, č. 20.)

Solidarismus (vzájemnost) žádá vzájemné cítění a obětavost. To však prýští nejvíce ze Srdce Božského.

Dnes mnoho mluví se o bratrství; ano, bratrství se hlásá, ale sobeckost, korupce a hrabivost se pěstuje. Bratrství má smysl jen v ideji společného Boha — Otce. Dobře napsal basilejský rektor dr. Moeder v „Neues Reich“ v prosinci r. 1919: „Socialismus neuzdraví lidstvo, protože sám je pacientem.“

Mnozí po příkladu Stuarda Milla hlásají „náboženství humanity“, ale zda není nejkrásnější zásadou humanity náboženství křesťanské?

Již Cicero učil, že řád mravní je výrazem světovládné Moudrosti Boží. Tu znáti učí náboženství. Je tedy náboženství nejzákladnější kořen zdravé, spořádané společnosti. (Tomáš Akv. C. g. I. 120.)

Společnost se udrží nejen autoritou a mocí, nejen společnými zájmy, nýbrž láskou. Láska však čerpá svou mízu životní nejvíce z víry Kristovy. Bez lásky křesťanské nic neprospěje smlouva mírová. Jen na zásadách křesťanských lze provést svaz národů.

Dr. Ziegler ve svém díle: „Sociální proudy 19. století“, str. 559, dí: „V křesťanství vězí sociální předpoklady.“

Má-li býti zreformován zevnější řád společenský, musí býti zreformován vnitřní člověk, a to se stane křesťanstvím. Dr. Foerster dí: „Křesťanství je největší sociální tvůrčí moc. Bez něho vysychají vyšší síly.“ (Křesťanství a třídní boj, 16.) Kristus řekl: „Kdo ve Mně zůstává, nese ovoce mnohé.“

V životě vítězí idey, jež přetvořují život. To jsou jistě idey křesťanské. Ty jediné vyléčí svět chorý. Či snad již je tolik zle, že ani léků svět

nesnese? I sám H a e c k e l uznal: „Sociální příkazy křest. morálky jsou velmi cenné.“ (Věčnost 46.) Učenci S p e n c e r, J a m e s, K r e j č í a jiní hlásají jen zvýšení života, ale křestanství žádá i zlepšení života, bez něhož ono spíše zhoubným než dobrým se stává. Živě uvědomělý cit trpěného bezpráví nadchne mocně v boj za spravedlnost, ale jakmile tato dosažena, je třeba vyšších zdrojů k rozdmýchání plamenů lásky a k vzájemnému zachování služby, jinak nastane boj nový, boj o vlastní prospěch, byť na úkor jiných.

Kultura, rozvoj celku, musí míti nějaký nejvyšší cíl, cíl všeho, cíl poslední. To však podává víra.

Křestanství zdůrazňuje co nejvíce důležitost života a vyzývá, „dokud je den, pracovati.“ (Jan 9, 4.) Nevěra však plodí nudu, znavenost, ochromení, nejistotu, rozklad, pessimismus a zoufalost, zádumčivost, omrzelost, nechuť a nespokojenost. To vyznává básník S o v a :

„Ty pouště, kde jsou písky omrzení,
kde energie lepší vymřely
ve hlavách, jak ovoce nakažených
pozdními kulturami zemdlených.“

(Vybouřené smutky 107.)

Víra tvoří největší hrdiny všech dob. Že výluka nábož. vyučování poškodí výchovu, vidíme přece již dnes, a poškodí a škodí republice přímo katastrofálně. Jen kdož žijí vysoko nad lidem, toho nevidí. Dr. K á d n e r v „Nár. Listech“ ze dne 26. března 1919 žádá, že škola má býti spravedlivá ke všem dětem. Zcela dobře však potom každému dítěti se má dostati vyučování nábož. v jeho

konfesi. Dobře podaná nauka křesťanská je jediné s to zjednati rovnováhu mezi zájmy osobními a zájmy celku a tím umožniti soužití všech.

Velcí dnešní filosofové a vědci Gemelli, Sarlo, Benson a jiní doznávají, že jen křesťanství luští uspokojivě záhady světa a života, neboť je náboženství lidství a vzájemnosti.

Překrásně vyličuje slavný Paul Bourget ve „Smyslu smrti“, jak víra Kristova a věčné shledání dodává obětavosti pro vlast a bližní a praví, že slovy: „Sestoupil na svět . . .“ je řečeno, že nová energie síly a lásky vchází do světa. (318-19.) Proto „hlavu vzhůru, lidé svobodní“, voláme s Epiktetem. (Rozpravy I., XVIII. 20.) Vůdce italských soc. demokratů malíř Camelli vystoupil ze strany, již vytyká ubývání idealismu, a stal se letos profesorem semináře kněžského v Kremoně. Síla ideí křesťanských tedy duchy nejlepší získává.

Náš univ. prof. Dr. Mareš napsal loni v „Národě“: „Základem nábožensko-mravní výchovy ve škole nechť zůstane učení Kristovo, jakožto náboženství čisté. Či snad má býti nahrazeno učením Konfuciovým, Buddhovým, Sokratovým? Každý cítí nemožnost toho, aby byla z myslí lidu vytržena tisíciletá tradice křesťanská a umrtvena poesie, spojená se jménem Ježíšovým: není-li náhrady něčím pravdivějším a krásnějším; neboť náhradou nemůže býti monistická poušť. Kulturní ztráta z toho, kdyby lid byl uveden v zapomenutí křesťanství, převyšovala by nesmírně všechny škody, způsobené wojnou. Ano, čisté křesťanství může pomoci vyhojiti rány, zasazené wojnou, které hrozí nákazou a jitřením.“ Ó, co tu důvodů pro křesťanskou výchovu mravní ve škole i v rodině!

Člověk touží a snaží se dospěti od nižších cílů k vyšším a vždy vyšším. Soubor těchto snah musí konečně směřovati k Dobru nekonečnému, nejvyššímu a skutečnému, a to je Bůh! Jím nabývá život smyslu a v Něm a dle Něho třeba všechno oceňovati. Ani věda, ani umění, ani celý svět zcela člověka neuspokojí, jsouce zjevy nahodilými, měnnými, ba samy odkazují jej výš, k Dobru naprostému. Přijdou vážné chvíle života, kdy člověk Boha najde.

Všichni chceme vyplniti svůj úkol; pracujeme pro společnost, ale tato společnost sama je souhrn nahodilých jednotek, není bytostí naprostou; má tedy svůj úkol jako celek nad sebou, úplně si nestačí, nemůže zcela zaujati, absorbovati veškerou snahu rozumu a vůle, nýbrž ponechává jim otevřený východ do nekonečných výšin, k Bytosti nejvyšší. Odtud ten všeobecný, věkovitý, imponantní souhlas uznání Božstva.

Bráti tedy dětem nábož. výchovu je znásilnění dětského srdce, neboť to značí tarasiti jim cestu k nejvyššímu štěstí. Přejíce dětem toto štěstí, nebudete ani klerikály ani lidmi nepokrokovými. Sám bohoborný T y n d a l l nazval cit a potřebu náboženství „promlčeným právem“ právě tak, jako hlas rozumu nebo jako vnímavost smyslů. (Přednáška o materialismu 1874.)

6. Křesťanství — zdrojem obnovy.

»V Něm byl život
a Život byl světlo lidí.«
(Jan 1, 4.)

Již perský Zarathustra věštil: „Přijde Muž světla a ozdobí svět nábožností a ctností.“ Kdo je

Muž tento, ne-li Kristus, v němž božství se vtělilo? Kristus je nejvyšší dokonalost sama. Je nevystihlý, nepřekonatelný, nedosažný, všelidský, všenárodní, všestranný a věkovitý.

R. 1893 byl v Chicagu sjezd židů, na němž žid Lyon pravil toto:

„Kde ukážete mi takový obraz lásky a obětavosti jako v evangeliích? Ejhle, před 2000 lety, tam uprostřed národa našeho stanul duch lidský na takové výši, že od té doby ani o krok kupředu nepostoupil . . . Ježíš náleží veškerému člověčenství . . . Neodvažuji se vylíčiti charakteru a vlivu Ježíšova na pokrok lidstva; kdybych chtěl dostáti tomu úkolu, musil bych býti vševědoucím. Vím dobře, že židé ohromnou většinou neuznávají ještě velikosti Ježíšovy . . . Než z toho jména, z té postavy vyplynulo tolik požehnání, tolik zušlechtění na člověčenstvo veškeré, že nevidím důvodu, proč by židé neměli ho uznati za největšího ze svých mistrů.“

Kristus jediný svou naukou, svým vzorem a svou milostí může býti zdrojem obnovy mravní, kulturní a sociální.

Kristus určil světu nejvyšší cíl: „Hledejte nejprve království Božího.“ (Mat. 6, 33.) Tím vyzval lidstvo, aby odřeknouc se materialismu, spělo výš za cílem nadpřirozeným. Všude jeví se snaha kupředu. I člověk má se emancipovati od hmoty ke zduchovnění, neboť Bůh jest duch. Bůh vložil do srdce lidského hybnou sílu, vnitřní snaživost, jež pudí člověka vždy dál a výš. Měnivé, pomíjející rozkoše nemohou člověka uspokojiti, neboť člověk je něco víc než zvíře, a je stvořen pro pravdu, dobro a dokonalost. Toto vše je spojeno v Kristu

měrou nejvyšší. Proto jako magnet přitahuje železo, tak Kristus vábí k sobě lidi šlechtné.

Vrchlický pravil: „Posviť si na člověka z blízka a každý se ti objeví malý. Ale Kristus, čím více se mu přibližuješ, tím je větší!“ Světélka hasnou, ale Kristus jako slunce svítí a všem lidským měřítkům se vymyká. Kristus vystavěl katedrálu mravnosti, v níž každý, ať v jakémkoli stavu, může sebe povznášeti a zdokonalovati. Mickiewicz pravil: „O kolik povznesete a polepšíte svou duši, o tolik zlepšíte svá práva, rozšíříte hranice.“ Oč lepšími budeme křesťany, o tolik větší právo budeme míti na život. Každý z nás má usilovati o lepší budoucnost a proto víra křesťanská má nám býti pravidlem v životě soukromém i veřejném. Toť je smysl slov sv. Pavla: „Přeměňujte se obnovou mysli své.“ (Řím. 12, 2.) Žijte, jak se patří na křesťany!

Víra Kristova zrodila miliony světců, kteří vydávali ovoce milosti a dobrých skutků a život zasvětili heroickým úkolům. Americký filosof James pravil: „Pohlížíme-li na smysl asketismu, t. j. katolické zdrženlivosti a zbožnosti, musíme jej míti za hluboký názor světový.“

Křesťanství má nejbohatší obsah ctností, skutků a rad. Má nejvyšší ideály dokonalosti a lásky. Zda není tedy křesťanství nejlepším zdrojem mravního přetvoření a zduchovnění Evropy a celého světa? Jen je přijati a jím se řídit a bude hned na světě více lidskosti (humanity), bratrství, radosti a pokroku. Křesťanství je pravda naprostá, věčná, neměnná. Umí nejen zrazovati, nýbrž i naváděti k dobru.

City křesťanské mohou vyvinouti úžasnou energii. Kristus byl učitelem důvěry. Kéž bychom my katolíci byli si vědomi své síly a svých duchovních fondů! Potom bychom hlavu svou hrději vztýčili na vlastních ramenou. Mäder ve svém spisu „Wenn Paulus wiederkäme“ praví: „Stojíme před slavnou periodou církve.“ Aby byla slavnou, k tomu třeba ovšem jak pomoci Boží, tak našeho spolupřičinění. Svět ovládají idey. Nejvyšší idey však obsahuje křesťanství. Potřebujeme katolických aviatiků, t. j. ideologů, kteří by vystihovali poměry a proudy, idey křesťanské vysvětlovali a jich na nynější situaci upotřebili a směr katolické budoucnosti určovali.

Autor brožury „Zřídme ligu národní“, žádný kněz, ani stoupenec katolické strany, píše: „Aby dílo všeobecné obnovy se zdařilo, jest nezbytna iniciativa náboženská po válce . . . Obnova a spása národů nemůže býti provedena uměním diplomatickým ni válečnickým ani nárohospodářským, nýbrž v pravdě, v duchu a skutečích způsobem náboženským . . . Na církvi nyní jest, aby se účastnila křižáckých tažení za vykoupení lidského pokolení od bezbožnosti společenského života.“ (Str. 20. a n.)

V církvi katolické je láska křesťanská nejvíce uskutečněna. V církvi katolické je největší jednota víry a mravouky a největší důslednost. Z ní vyšli největší opravdoví reformátoři, kteří kráčeli ve šlépějích Kristových, nebořili, ale novou kulturu stavěli. Do církve katolické vrátili se v poslední době největší myslitelé, na př. dr. Ruville, Pastor, Bahr a Ronald Knox z Trinity College v Oxfordě, syn anglikánského biskupa z Manchestru. „Daily News“

píše: „Od Newmana žádná větší ryba do sítě katolické církve se nedostala jako Knox.“

Církev katolická má též nejlepší kulturní vychovatele dnešní, jako jsou dr. Willmann v Praze, dr. Geysler v Münsteru, Grabmann ve Vídni, Stölzle ve Würzburgu a j. Křesťanství může i teď, jako kdysi po stěhování národů, svět kulturně obnoviti, mezinárodní mír postaviti na žulové základy. I mužové, jako Beethoven, Hayden, Dvořák čerpali svá nejkulturnější díla ze zdrojů křesťanství. Když Beethoven složil svoji „Missa solemnis“, napsal: „Dokončil jsem právě nejnovější svoje dílo, které mám za nejlepší svých duševních plodů.“

Má-li býti na světě pokoj, je nutno povznésti lidstvo na stejný stupeň duševní. K tomu nejlépe se hodí církev katolická. Protestant univ. profesor dr. Kohler v Berlíně ve článku „Welt der Gegenwart“ roku 1914 napsal: „Církev katolická je nekonečná moc, mravnost vytvářející a kulturu vyrovnávající, moc, která směřuje tam, aby národy sjednotila.“

Že křesťanství může svět sociálně obnoviti, doznává i anglikánský pastor Blissard ve spise „The econom Antechrist“, kde praví: „Křesťanský sociální program Lva XIII. je ocelová zeď, která i v Anglii zbudována býti musí.“

Majíce takový mravní, kulturní a sociální zdroj obnovy v křesťanství, dejme síly své rádi do služeb jeho, abychom i my měli zásluhu na pokoji, jenž slíben je všem lidem dobré vůle.

7. Jak docíliti mravní obnovy hlavně na škole střední?

Po mravním obrodu volá i hlava naší republiky prezident Masaryk ve svém poselství. Ve své odpo-

vědi na dík za poselstvo zase označil mravní obrod a zoprávdovění za naléhavější úkol než jiné. Vůdci lidu mají vyjít ze střední školy. Proto zodpovíme si otázku, jak docíliti mravní obnovy u mládeže vůbec, ale hlavně u mládeže středoškolské.

Náš poměr k Bohu a k bližnímu zůstává týž. Bližní budou vždy lidé jako my a Bůh Pánem naším vždy.

Proto i mravní povinnosti musí býti řízeny neměnnými zásadami. Již Heraklit 500 let př. Kr. uznával za pravidlo jednání všeobecný zákon. Předně je nutno, aby mládeži hluboko a trvale bylo vštípeno živé vědomí jsoucnosti Boží a odvislosti naší od Něho a nejvyšší pravidlo mravnosti, totiž zákon Boží, jež poznáváme hlasem svědomí. Když je Bůh, jsme od Něho odvislí a Jeho vůlí se musíme řídit. Bůh není, jak učil Herbart, výtvořem mravnosti, nýbrž jejím zakladatelem. Vše v přírodě i v životě se řídí zákonem Božím. I člověk se má řídit zákony dobra, jež jsou výrazem vůle Boží. Co příroda a život koná nutně, má člověk konati dobrovolně. Všeho třeba užívati účelně, dí rozum. Bůh to tak zařídil, Bůh to tak chce — toť jsou nejlepší mravní pravidla, jež se v boji života jedině a jistě osvědčí. Již Crusius († 1775) hlásal, že z poslušnosti k Bohu máme konati, co je přiměřeno dokonalosti. Dobře jest probíratí třeba ve škole partie o Bohu a jeho vlastnostech a při tom ihned vzbuzovati city úcty a lásky.

„Vůle bývá hýbána dobrem, pokud v něm cíl svůj poznává“, dí sv. Tomáš Akv. (C. G. 1. 72.) Tak musí mládeži důkladně býti zodpověděna otázka o posledním cíli života. Proč žiji?

Odkud snaha po pokroku a vždy větší dokonalosti? Je nutně a jistě Bytost nejdokonalejší, jež je pravzor a prazdroj všeho dobra, dobro naprosté, dokonalost sama. Poslední důvod a nejvyšší příčina dobra, Bůh, jenž sám jsa nejvyšší, zařídil postup od nižšího k lepšímu a rozumným tvorům vytvořil snahu po pravdě a vyšších cílech. Bůh je Pravda sama. Bůh jest bytost nejvyšší a náš původ může jedině býti náš cíl. Jemu se připodobňovati — v tom náš pokrok i naše povinnost.

Komenský ve spise „Unum necessarium“ (Jedno potřebné) píše: „Všeliká bytost se nese k dokonalosti; člověk nic dokonalejšího nemá nad sebe než Boha; hledí se tedy státi jak Bůh.“ (78.)

„V blízkém spojení s Bohem mizejí lidské nedostatky jako stébla slámy suché, jež přišla do dosahu plamenů“, dí výstižně dr. Vašek v „Moderním člověku.“ (233.) Již blízký styk s mužem hluboce moudrým nám otvírá bohaté obzory pravdy, krásy a ctnosti. Oč nekonečně více styk s Bohem, bytostí nesmírnou. Čím slunce přírodě, tím Bůh duši. Do duše s Bohem již tu pokud možno spojené proudí netušená síla životní. Milovati Boha je něco tak nadlidsky vznešeného, že marně hledáme slov to jen poněkud vypověděti. Nic vyššího nelze vůbec pomysleti. Největší naši veleduchové Komenský, Štítný, Palacký a Březina vyššího cíle pro člověka neznali než spojení s Bohem. Čtěte jen Komenského „Jedno potřebné“, Štítného „Kniha naučení křesť.“, od Březiny „Svítání na Západě“ a Palackého „Několik slov o náboženství“! Duše chce míti Boha blízko a spočinouti v Bohu, v Jistotě absolutní, nabývá stále svěží radostivosti životní a chuti k činnosti horoucí, jež i překážkám se směje.

Člověk z Boha žijící se ve sporných chvílích táže: „Co na to řekne Bůh? Bude se to Bohu líbiti? Chtěl by to Bůh?“ V těchto zásadách má uspokojivé normy a vždy skutečně mravně vyšší a obsahově dobrá vodítka. Zkrátka náboženství je člověku nevysýchajícím zdrojem optimismu (t. j. přesvědčení, že dobro a pravda zvítězí a zase bude lépe), je pro kulturní práci a pro všecku činnost životní nezbytné.

Bůh je láska, láska činná, je činnost sama. Zda to nerozněcuje člověka k nejvroucnější obětavosti ke každému a ke všem! Náboženství člověku nepřestává připomínati: „Jsi pro vyšší cíle! Jsi pro věčnost! Jsi pro pravdu! Jsi pro nepomíjitelné věci! Jsi pro celek!“ Tím budí v něm idealismus, t. j. nadšení pro vše krásné a dobré, vyšší názor světový a udržuje v něm soulad mezi pozemským a věčným. Optimismus a idealismus jsou dvě perutě, na nichž lidstvo se bude vznášeti vždy k velikosti, a zdrojem obou je náboženství. Myslí-li to kdo kdy s národem dobře, nemůže nechtíti, aby náboženské vyučování bylo co nejvíce pěstěno a úcta k náboženství co nejvíce slovem i příkladem učitelů i vládnoucích činitelů doporučována.

K Bohu dojíti je tedy poslední a věčný cíl člověka a státi se synem Božím je, jak řekl mystik Eckhardt, cílem žití mravního zde na zemi. „Fecisti nos ad Te, Deus“: „Učinil jsi nás pro Sebe, Bože“, hluboce cíl náš vystihl sv. Augustin ve „Vyznáních“.

Čím více se k Bohu přikloňujeme, tím vnímavější se stáváme pro Slovo Boží, to jest pro Krista, a čím více se ke Kristu přikloňujeme, tím více chápeme Boha. Je tedy Kristus vpravdě Bůh Syn.

Proto je třeba učiti mládež co nejvíce studovati a následovati Ježíše Krista. Kristus je přece jen „nejkrásnější ze synů lidských“, dí Isaiáš. Jen Kristus, Moudrost nejvyšší, nás může poučiti o pravé dráze životní. Jen Kristus probudil zase v duších skryté energie a otevřel široširé pole účinné lásky. Kristus i Desatero lépe vysvětlil a tím je pro všechno lidstvo významný. Indiferentismus křesťanský plodí indiferentismus (lhostejnost) mravní. Ideálu člověk potřebuje a Kristus je ideál všech ideálů. Nebyti Jeho, morálka by zůstala neúplna.

Na Kristu mládež nejlépe vidí, jak se cvičiti v trpělivosti, lásce, poslušnosti, tichosti a čistotě, v mírnosti, horlivosti, dobročinnosti, v obětavosti, zbožnosti i vlastenectví.

Mládeži je třeba návodů a návyků. Návyk směřuje ke cviku v vůli, návod ku vzdělání mysli. Tuto vzděláváme, když jí představujeme, jak užitečná, rozumná, možná a jak krásná je ctnost. Pro cvik vůle jsou nutny moudrá kázeň, řád a pobídka. Třeba mládež poučiti, jak si má počínati v pokušení, pochybách a nebezpečí. Nutno se přesvědčiti, zda se dle pokynů řídí. Nutno též mládež naváděti k plnění zákonů občanských a jich povinností.

Ať se cvičí delší dobu v jedné určité ctnosti, proti které nejvíce chybuje. Co je ctnost? Ctnost je trvalá, opakovanými činy získaná způsobilost vždy činiti dobré. Ctnost je, jak dí Bruñetiere, triumf vůle. Sílu vůle čerpáme z víry a důvěry v Boha a věčnou odplatu. Machar ve „Víd. denníku“ doznal, že intelligence (nevěřící) za války ukázala nejhorší vlastnosti. Za to lid věřící se držel. Učme mládež, jak velcí mužové, na př. Čech, Březina, Dvořák, Verdaguer a j. byli skromní.

Velmi důležitá je četba pro mládež. Sami studenti by mohli přeložiti něco ze spisů na př. Mayera „Cesta ke štěstí“, Hoffmanna „Buď celým mužem“ a j. V kroužcích vzdělávacích ať si mládež čte z následujících spisů: Durdík „Karakter“; Foerster „Sebevýchova“, „Pohlavní ethika“; Smiles „Karakter“; Doubrava „Čítanka dospívajícího jinocha“; Doss „Perla ctnosti“, „Volba stavu“, „Myšlenky a rady“; Bazin „Obilí jak zrálo“; Ušeničnik „Kniha života“; Wegener „My mladí muži“; Kratochvíl „Časové úvahy“; Baar „K Bohu“; Payot „Výchova vůle“; sv. Augustin „Vyznání“; Kempenského „Následování“; Marden „Síla sebevědomí“; Meschler „Návod k výchově“; Hoffmann „Výchova mládeže“; Hlavinka „Když srdce zavolá“; dr. Novák „V máji života“; Bilczewski „Stud. mládeži“; Váňa „Enthusiasmus“, „Snahy“, „Úvahy“, „Sebevýchova“ atd.

Z těchto spisů by měly býti ukázky v nové učebnici mravouky. Tato učebnice musí býti vzata ze života a pro život mládeže a prakticky pro různé okolnosti života mládeže sestavena. Senekovo: „Ne pro školu, nýbrž pro život se učíme“ je zde směrodatno. Též životopisy velkých mužů a svatých jsou pro mravní život mládeže veleúčinné.

Idea věčnosti a zodpovědnosti je silná pohnutka k dobru. I tobě jednou zahřmí hlas: „Vydej počet!“ I Solon hlásal před Kr.: „Pamatuj na konec!“ Když nám dal Bůh rozum a tím schopnost rozeznávati dobré a zlé, čeká nás i zodpovědnost, t. j. budeme museti odpovídati na otázku, jak jsme všeho užívali a zda jsme rozumně jednali. Bible poskytuje mnoho vzorů mravného života

a různých ctností, na př. sedm bratří Mak., Daniel ve škole palácové, apoštolové atd. Jak vzácné to příklady pevnosti ve víře a mravnosti i v těžkých okolnostech! Když ti mohli, proč ne ty! Exhorty musí jíti do hloubky. Dobré jsou exhorty dra. Vaška, Žáka Fr., „Promluvy a řeči“ Žáka Emanuele, Melky, Jiráska a Všetečky.

Katecheta musí býti ne tak profesorem, ale spirituálem, vůdcem a rádcem mládeže.

Mládež třeba učiti úctě představených, ale i sebeúctě. Myšlenka: jsem obraz Boží, chrám Boží, král tvorstva, rytíř Ducha svatého, úd Kristův je vždy pakou idealismu a pokroku. Co je člověk? „Málo od andělů povýšil jsi jej.“ (Ž. 8, 6.) Jakou cenu má duše, když Syn Boží za ni trpěl! Dějiny světové poskytují hodně příkladu povzbuzujících, na př. Václava. Tělocviků třeba přát. Nebylo by dobře mládež mentorovati, ale dobře je někdy jí promluvit hluboko do duše.

Dobře poznal již Herbart, že duševěda a mravouka (psychologie a ethika) jsou „oči výchovy“. Vychovatel musí dnes zvláště obojí studovati, ale musí studovati i sebe a studovati mládež svěřenou. Za dnešní zkažené doby je nutno dle Pestalozziho vyučování vychovávací, čímž nemyslíme spoustu mravních pouček, nýbrž aby všechny předměty dle možnosti cílily k tvorbě charakteru. Vlastní příklad všech a jednotlivých učitelů ovšem je nejdůležitější. „Více působí příklady než pravidla“, dí Seneka. Který vychovatel by životem mládež pohoršoval, měl by býti přeložen, odstraněn a vůbec by neměl býti vychovatelem. Napřed třeba zreformovati sebe. Mravnost je potřebnější než kterýkoli jiný sociální

problém, jak to na Rusi hlásal Michaljov, jehož vychovatelské romány („Život Supova“, „Shnilé romány“, „Cizí hřích“ a j.) by u nás mohly býti vzorem k podobné tvorbě. Prozíravé lásky, někdy i přísnosti třeba, ale základem musí býti Bůh, bez Něhož závaznost nemá solidního důvodu. Štěp musí býti okopán, zkypřen a ovodněn. I mravnost musí býti zdůvodněna a podpořena náboženstvím. Mládež musí býti přesvědčena, že nejlépe prospěje společnosti, když se naučí sebeovládati a mnoho bude uměti. Nestačí ji učit, že má bližní milovati; musí znáti, proč, jak, koho a co v něm má milovati. Tomu však nejlépe učí křesťanské náboženství.

Prostudujte soustavy filosofické všech dob, nic nenajdete lepšího než křesťanství; pozorujte všechny velké muže všech dob, nenajdete dokonalejšího než je Kristus. Čtěte krásné výroky pohanského Epikteta, přece schází jim teplo lásky Kristovy. Bez Krista, bez Jeho prostředků nenastane ozdravení poměrů. V Kristu dal nám Bůh typ pravého lidství. To by dnes již měli všickni činitelé veřejní uznati! Zásady Kristovy mají žáci uměti nazzpaměť. Jsou to: „Osmero Blahoslavenství“; „Co chcete, aby vám lidé učinili, i vy činite jim“; „Co jste jednomu z nejmenších bratří mých učinili, Mně jste učinili“; „Milujte nepřátele své!“; „Bůh je láska; stvořil nás k užitku našemu“; „I my druhým užiteční býti máme.“ Tak v morálce křesťanské je vše zdůvodněno a kořen dobra naznačen, totiž — láska. Lásku v srdcích mládeže nejvíce může roznítiti časté, hodné sv. přijímání. Uváží-li kdo, že Bůh nás tak miluje, že se nám sám dává, jak by nebyl pohnut k lásce, k sebezáporu a oběti. Láska láskou

se budí. Sv. zpověď má vlastně býti jen přípravou na přijetí nejsv. Svátosti oltářní. Sama sebou má však též nesmírný, výchovný, umravňující význam. Učí dle Sokrata a Thalesa „znáti sebe“ a to je první krok k nápravě. Zpovědí nabývá člověk pravé svobody a nové chuti k životu. Mimořádná doba žádá mimořádných prostředků. Výborný takový prostředek obrodu lidstva jsou exercicie (duchovní cvičení). O nich se vyjádřil prof. dr. Schleich: „Exercicie dávají spolehlivý návod k umění státi se neomezeným pánem svých vášní; v nich skryta nesmírně důležitá léčebná metoda a pramen nejpožehnanějších vodítek; jimi mohli bychom reformovati všecky naše ústavy choromyslných.“

Jiný prostředek a zdroj mravní síly je modlitba a mše sv. I Masaryk a Wilson se denně modlí. Národ, jenž se ještě modlí, je jistě pevný. „Modlitba je příliv, jenž zdravou vlnou pokrývá nečistý břeh duše“, dí Coppé ve „Mši vlastence“. I naši velikáni skladatel dr. Dvořák, Zeyer chodili a básník Březina chodí na mši sv. V Paříži bývá v neděli zvláště četně navštěvována tak zvaná „Mše umělců“. Fr. Coppé dí: „Mše sv. je odpočinek cestovatele pod svěžími palmami.“ (Mše vlastence.) Odporučuje se předněti studentům jako přípravu na sv. přijímání některé krásné básně ze sbírek „Eucharistie“ od Xav. Dvořáka a Verdaguera nebo Klem. Mariánského. Dobré je pozvati občas studentům cizího učeného kněze, aby k nim měl konferenční řeči, nejlépe v době před Velkonoce.

Venkovské kněžstvo musí se studentů ujímati a s nimi udržovati styk. Láskou nutno zí-

skati i malé studenty. Též bohoslovci se musí studentům věnovati. Studentské časopisy „Květy mládí“, „Jitro“ a „Život“ nutno šířiti. S rodiči studentů se odporučuje pořádati besídky a styk s nimi udržovati. Dobré by bylo vykonati se studenty pout, na př. na Hostýn, na Velehrad a do Staré Boleslavi. Velmi potřebný je pro studenty seznam dobré četby z naší i světové literatury. Velmi se odporučují vlastní životopisy konvertitů (obrácených jinověrců). Zde odporučujeme některé takové a podobné spisy, na př. Lüttwitz „Košile šťast. člověka“; Ruville „Zpět k církvi“; Retté „Od ďábla k Bohu“; Basin „Obilí jak zráló“; Coppé „Utrpení“, povídky „Anděl Páně“; Pascal „Myšlenky“; Hello „Člověk“, „Slova Boží“, „Podobizny“; Verlaine „Výbor z poesie“; Aurevilly „Hostina atheistova“; Peguy „Koberec“, „Mysterium“; Huysmanns „Na ruby“, „Kathedrála“; Bourget „Smysl smrti“, Lazarina „Žák“, Goncourt „Sestra Filomena“, Tinzean „Na rozcestí“, Dickens „Vánoční píseň“, Ježek „O' Connell“, Kadeřávek „50 univ. profesorů“, Maupassant „Vojenské novelly“, Benson „Nevid. světlo“, „Historie Raynola“, Borecký „Básníkův kancionál“, Bazin „Přehrada“, Kosakiewicz „Návrat“, Routhier „Setník“, Sheehan „Lukáš Delmege“, Joergenson „Života lež a pravda“, Didon „Kristus“, Benson „Pán světa“, Kopus „Syn Syrův“, Champol „Egoistův román“, Mayer „Cesta ke štěstí“, Finberk „Stíny“, dr. Klug „Otázky“, Pasteur „Náb. úvaha“, Wibbelt „Knihy o 4 pramenech“, Wallace „Ben Hur“ atd. O naší literatuře nemluvíme, předpokládáme její znalost.

I s odpadlými studenty třeba jednati taktně. Taktéž se syny rodičů protináboženských, neboť

děti nemohou za rodiče. Nalomené třtiny nesmíme dolomiti. Kněz musí si počínati jako dovedný operatér; musí býti žákům rádcem ve volbě stavu, chudým studentům musí pomáhati, nemocné navštěvovati, s trpícími míti soucit. Pro osudy osobní a rodinné svých žáků musí míti katecheta zájem. Chybující nejlépe získávají soukromě; třeba využítkovati vhodných okamžiků, na př. úmrtí nějakého žáka neb někoho z rodiny a posledního pomazání.

Dnes, kdy tolik se mluví o svobodě, musí míti mládež správný pojem o svobodě. Pěkně to řekl dr. Rádl: „Svoboda není bezuzdnost, nýbrž možnost uskutečňovati ideály pravdy, dobra a náboženství. Cíl svobody je výchova.“ (Naše doba, 18.) „Svoboda synů Božích“ záleží v převaze chtění dobra, ve chtění cílů vyšších, ve volnosti od naruživostí a vášní. Bez šlechtění révy nelze sbíratí hroznů a bez dobrého užívání svobody nelze užitečných povah vychovati. Dovolávejme se soudnosti žáků, upomínajíce mezi čtyřma očima na následky zlého života. Kam to povede? Jak skončí? Co by dělal, až přijde okamžik poslední? Krásně dí básník Brezina v „Hudbě pramenů“: „Oheň života vyžaduje tahu větrů z nekonečnosti. Duši nic neohraničí, leč Neohraničené.“ Poukazujme na nadšení mládeže francouzské, na samostatnost a přičinlivost mládeže americké.

Studenti ať sami jeden druhého napomínají; čím starší, tím více mají dbáti své cti a mladším dávati příklad. Studentky zvláště ať zavádějí vyšší rozhovor a brání všemu sprostému. Sprostota se sama odsuzuje. Navykejme tedy mládež jí pohrdati a ji ignorovati. Ve vzdělavacích kroužcích měli by si studenti čísti dr. Gutha „Katechismus

slušného chování“ a „Pravidla slušnosti“ od téhož. Odporučovala by se kapesní příručka slušného chování nově pořízená. Dr. Guth píše na str. 16.: „Snášelivost náboženská patří k prvním požadavkům slušnosti.“ (Pravidla.)

Dobře ať středoškolská mládež si vštípí, že na universitu musí přijít student hotov, jinak je ztracen. Nesmí se báti teroristů a zpustlíků. Správně napsal v „Naší době“ 1918 str. 179 dr. Emil Svoboda: „Překážkou je člověku společnost, která stíhá posměchem toho, kdo chce žít dle zásad, která nutí k přetvářce, k předstírání zchytralosti a k tomu, že se člověk stydí za své mravní hnutí.“ Dle toho třeba probouzeti v mládeži pevné sebevědomí a říci jí: „Svět si nedá poroučeti od vás a vy si nedejte poroučeti od něho!“ Tisk, divadlo, obrazy, listy, knihy a kina jsou dnes věru praví kati mravnosti. Mezi zevní civilizací a pěstěním charakteru musí býti rovnováha, jinak je všecka civilizace hrobem lidstva a sebevraždou. Připomínejme mládeži, že křesťanské náboženství je radostné; nic dovoleného nezakazuje; co je špatné, nemá se tak jako tak činiti. Je-li ovšem jednou vůle zkažena, je i rozum náchylný, přijati kde jaký blud, jen aby se Bohu vymknul. Mayer r. r. 1874 napsal: „Darwinismus jen proto nalezl tolik přívrženců, že se ho mohlo užítí k šíření atheismu.“ „Pravdy vědy se šíří pomalu, ale idey, jež více ve vůli kořeny mají, šíří se jako vichr“, dí Wigand. (Darwinismus II. 88.)

Nejdůležitější je, naváděti mládež k čistému, mravnímu smýšlení, cítění a jednání. Je zcela nesprávně mládeži nedospělé dávatí podrobné poučení fyziologické o věcech pohlavních a procesy

pohlavní do podrobná jim vyličovati. Dr. Foerster píše v „Pohlavní ethice“: „Kdo je pro přímé vysvětlování o jednotlivostech lidského rozmnožování, přehlíží, že největší ochranou mravnosti je stud. Stud koření v hlubokém instinktu života, jenž své nejdůležitější úkoly snaží se zastříti závojem nepoznaného.“ Teď zrovna před několika dny i sociál. lékař dr. Keller v „Arbeiterzeitung“ zcela zavrhl pohlavní poučování ve škole nebo hromadně. Patří to rodičům a to před sňatkem dospělých dětí. Škola musí vyslati mládež radostnou a čistou do života. Hlásá-li se, že umění je povzneseno nad stud (Fischer, Estetika 159), potom věru se nelze diviti, že se považuje nemravnost za věc dovolenou.

Třeba mládež nadchnouti vznešeností čistoty. Kniha Zjevení 14, 3. dí: „Slyšel jsem hlas s nebe jako těch, již hrají na harfy. Zpívali píseň novou a žádný se nemohl naučiti písni té, než ti, již jsou bez poskvrny.“ Čtnost čistoty musí býti vylíčena mládeži jako velmi rozumná, krásná a nejvš užitečná.

Rozum káže užívati všeho účelně. Pohlavní pud je k rozšíření lidského pokolení, nikoli k hřešení. Jeho zneužití je velmi těžkým hříchem. V každé ženě nechť si představí muž i jinou matku. Velmi krásně dí spisovatelka Allais: „Naši praotcové nazývali pud pohlavní posvátným, neboť dítě, jež tvoří, může snad býti i svatým.“ (Pelcova sbírka „Chvilky“.) Chcete-li píti z křišťálových zdrojů života, nezakalte jich blátem. Člověk, jenž sám sobě dovede poručit, má v životě vyhráno.

Dr. Wegener ve spise „My mladí muži“ praví: „Proč bychom se báli boje na poli mravního života, když celý život je boj? Musíme si vy-

bojovati - vnitřní svobodu, jež je matkou všech jiných svobod. Žádný, jenž něco pozoruhodného chce vykonati, nesmí očekávati, že to vykoná, nevytkne-li si zásadu: vykonám to nebo zemru.“

Dramatik Svoboda ve svých „Směrech života“ velmi krásně předvádí příklad ze života, jak právě v mravním ohledu může student zachrániti studenta. Velmi působí myšlenka na vševědoucnost a všudypřítomnost Boží, jakož i úvaha o utrpení Páně. Krásný je čistý tón, bílá lilie, bělounký sníh; tak krásná je i čistota. O ní lze užiti básně autora, jenž dnes je členem vlády:

„Květ má však stříbrný a plný snivé vůně,
vší silou zvedá jej ze zelenavé tůně
jak hostii nad vodních tvorů hlavami.
Sen léta, libella, se zamodrá v něm z rána,
jej nachem červánek a noc pak hvězdotkaná
porosí perlami.

Ó, květe stříbrný, tak básníkova duše
nad močál světa pne se v čisté vroucí tuše
a nedbá, tělo že jen strast a bída rvou,
zří v blankyt, slunce jas, zří do hvězdnaté výše
a v tklivém soucitu nad kalnou tůní dýše
tu čistou vůni svou!“

(Leknín.)

K upevnění mravnosti musí přispěti nerozlučitelnost manželství. V Americe je za jeden rok přes půl milionu rozvodů. Jak ubohá potom výchova dětí! V jednom okrese francouzském je asi 4000 dětí, jež nevědí, čí jsou. Učenci světoví: Hilty, Masaryk, Mareš, Lamasch, Bourget, Basin, Dumas, Comte, Müller, Ellen Keyová a Hus hájili neb hájí nerozlučnost manželství.

Morselli dí, že rozluka je krok zpět. (La polemica sol divorcio.)

Lékařská fakulta v Halle uspořádala poradu o mravní zdrženlivosti. Prof. dr. Anton shrnul výsledek v tuto větu: „Zdrželivost do 24. roku nepůsobí škodlivě a lékařsky se naléhavě doporučí. Žádá sebeovládání, ale právě této vlastnosti je třeba pro zápasy životní; bez ní se nedocílí pevné povahy.“

Pastýřský list ze srpna t. r. dí: „Předpokladem náboženského vzpružení je obrození kléru.“ „Ti, kdož hlásají nadpřirozenost, musejí sebe samy stavěti před oči jiným jako živoucí důkaz nadpřirozenosti a panství ducha nad tělem.“ Kristus vůči fariseům, jež nazval obílenými hroby, zdůrazňoval vnitřní obrod.

Mnohý jinoch vrhá se do šíleného proudu rozkoší, ale měl by se zamysleti nad slovy londýnského básníka Rosettiho:

„Ztratíš v něm srdce, ztratíš v něm mládí,
duše své krásu, zářivý smích,
nesčetná srdce plula jich hladí,
kdy však se která vrátila z nich?“

Ve Francii, v nejpokročilejší republice založena nyní „Společnost bílého kříže“, která má za účel probuditi svědomí francouzského lidu ve věcech osobní mravnosti a za tím účelem vyvěšuje po městech a dědinách plakáty propagující tyto zásady. Jeden z plakátů má následující znění: „Francouzi! Odkud se bere úbytek naší národní síly? Kořeny jeho tkví v hromadném úpadku, nesčetných osobních rozvratech. Jaké knihy čtete? Jaké popěvky, jaké obrázky kupujete? Jaké hry divadelní

navštěvujete? Jaké jsou vaše zábavy? V posledních několika letech rozprodáno bylo v naší vlasti přes 350 milionů výtisků oplzlých časopisů, na 10 milionů nemravných pohlednic a fotografií, 2 miliony pornografických knih. Vedle toho — tisíce a tisíce prostopášnost rozněcujících dojmů v hudebních dvoranách, chantanech a divadelních místnostech, předvádějících „život dle skutečnosti“! Lze se pak diviti, jestliže skandály, zločiny, sebevraždy a šílenství se rozmnožují rovnoměrně se vzrůstáním brutální lačnosti po požitcích? I v Praze založena již „Liga pro obrod mravní“ a v Berlíně „Jednota pro užitečné snahy.“

Nutno často připomínati mládeži vědomí vyššího cíle. Každý jinoch má míti pro něco vyššího zájem a smysl pro vše ušlechtilé a vznešené. Nejvznešenější je Bůh. Studium a četba hlubokých spisů ducha odvrací od nízkosti a drží na výši mravní.

Dítě má pud samočinnosti, svéprávnosti, pud napodobovací a smysl pro čest a právo. Na tom obém třeba budovati, obého třeba šetřiti a je pěstiti, zvláště pud po pokroku, po novém, ale lepším.

Dr. Durdík ve svých „Děj. fil.“ praví: „Úbytkem víry roste filosofie pesssimismu.“ (I. 185.)

Mládeži se hlásají tři záludná hesla: „Vybouřit a vyžítí se; jen jedenkrát je člověk mlád a proto užívej; mladosti netřeba ctnosti.“ Vyžítí se, to znamená vyžítí vyššího člověka, utratiti lepší stránky; vyžítí se, to jest mravně ochabovati; mělo-li by to platiti, znamenalo by to, že účel posvěcuje prostředky. Chybami se učíme, ale nemáme chybovati, abychom se učili. Bouře pustoší a kácí. Hlásati na jedné straně „vyžítí“, na druhé „sespo-

lečenštění“, toť protivy, jež povedou jen k rozvratu, jak ukázal Karník ve své „Moravské symfonii.“ Zapomíná se, že vyžití vede k bezmezné sobeckosti a chtivosti. Tak dnes vidíme, že sexuální si zapráhla hudbu, poesii a malířství a žene před sebou válkou zbičované lidstvo. Právě mladosti je třeba ctnosti. Neboť mládež je nejkrásnější květ na stromě lidstva. Právě proto, že jenom jedenkrát mlád jsi, máš dobře jeho užiti. Trojí červ hlodá na květu mládí. Červ nevěry, nemravnosti a zlé společnosti. Solovjev ve svých „Opravdanie dobra“ doporučuje buditi hlavně tři city: cit studu, cit náboženský a cit sociální (soucit). Cestovatel Schomburgk ve svém spise „Guinea“ svědčí, že i divoši tamní mají hluboce zakořeněný smysl stydlivý. (I. 166.) Naše primabalerina Korecká na dotaz redaktora „Samostatnosti“ odsoudila nahotiny na jevišti jako rafinovanost.

Hlavně obrazotvornost musí se naše mládež učiti míti na uzdě. Varovati třeba mládež dospělejší před bezúčelnými známostmi, před špatnými zábavami a před výstřednostmi v šatstvu. Dospělé mládeži, totiž abiturientům a akademikům doporučuje se spis dr. Šambergera „O morech pohlavních“. V Itálii založily dámy ligu na potírání neslušných mod. Jednoduché a vkusné je nejkrásnější. Nejpeknější ozdoba a démant je stud. Má-li nastati náprava českého národa, musí si ruce podati k tomu škola, chrám, obec, soudy, společnost, sirotčí rady, spolky, rodina i vláda.

Všemu zlu se má předejiti. Studentstvo, denně do školy dojíždějící, má míti zvláštní vozy ve vlaku. Každý z nás má ve svém domě, ve svém úřadě, ve své obci a v rodině mravní ná-

pravu zjednávat i slušná divadla jen hráti a žádati. Nevěstince buďtež zrušeny, jak navrhuto v Nár. Shromáždění! Veřejné nepravosti buďtež trestány! Lid musí býti mravně uvědomělý a ten si musí nápravu i nahoře vynutiti. Odsuzovali jsme zne-mravnělost nahoře za Rakouska, oč více ji a jiné neřesti, úplatnost, karban a nestřídmost musíme potírat i u sebe teď! Ze skříní výkladních mají zmizeti oplzlé pohlednice, obrazy a knihy i časopisy. Chování na korse má býti slušné. O tanci praví Meschler ve spise „Vůdčí myšlenky výchovné“: „Je to pěkné umění a cvik elegance pohybu. Záleží všecko na tom, proč, s kým, kde a jak se tančí. Jinak skrývá v sobě tanec velká nebezpečí. Je často hýření smyslnosti. Smrtí dětské prostoty jsou dětské plesy.“ (149.) Filosof Hartmann ve své „Filosofii krásna“ str. 615 praví: „Dokud naše mládež, obojího pohlaví, zůstane buď příliš nezralou, buď příliš blbou, než aby vyplnila chvíle, v nichž se navzájem stýká, pouhými rozhovory, dotud zůstane též společenský tanec neocenitelnou náhradou za scházející dosud talent konversační.“ Jsou to slova ostrá, ale snad něco je v nich pravda.

Dr. Guth píše: „Dívky samy nenavštěvujte místností veřejných.“ (Pravidla 58.) „Nesedejte samy na lavici sadů.“ „Na loďce nevesluje jinoch s dívkou cizí, se známou jen pod dohledem.“ (87.) „Neslušno, když páni na lavičce v parku sedí a slečny před nimi stojí“ (141.) Toť některá pravidla z dra Gutha knihy „Střídmost“.

Střídmost je nutno v mládeži pěstovati. Tolstoj praví: „Žijte tak, abyste nemuseli hledati za-

pomenutí v omamovadlech.“ Dr. Masaryk měl na Vsetíně v r. 1905 přednášku, v níž pravil: „Budoucnost patří tomu národu, který bude méně pít.“ — „Bez pití život v každém ohledu jest krásnější. Člověk nepijící, který má svěží všechny své smysly, uvidí tolik krásného v životě, přírodě, společnosti, ve své práci, o čem se mu ani nezdálo, pokud byl ve své alkoholické mlhovině.“

Častější vzpomínka na ustarané rodiče, na dobrou matku mnohého mladíka zachrání. Blíž k přírodě — budiž heslem mládeže! Hálek dí ve svých písních „V Přírodě“:

„Ó vítej, modrá obloho
a zlaté světla zdroje;
z čeho se umím radovat,
to po právu je moje!“

Jablonský dobře napsal:

„K přírodě ty nakloň sluch;
v knihách mluví jenom lidé,
v přírodě však mluví Bůh.“

O zábavě dobře řekl president Masaryk nedávno letos vojínům v Praze: „Správné vychování nespočívá jen v tom a nedosáhne se ho jen tím, čemu se člověk učí, nýbrž velkou částí správné výchovy jest zábava, mnohem více, než se na to myslívá. Volný čas, věnovaný zábavě, tedy způsob, jak se člověk baví, jakou má zábavu, to na něho působí a vychovává jej. Představuji si, že naše demokratické československé vojsko, tak jako se bude vzdělávati vědomostmi, bude se vzdělávati též ušlechtilou zábavou. Pod-

škrtuji ušlechtilou zábavou.“ Ano, vojsko naše musí býti umraveněno, potom netřeba se báti o republiku.

Ženy zvláště vůči vojínům si mají býti vědomy své důstojnosti. V prostitutce je zhanoben člověk. Kdo s ní obcuje, ničí v sobě schopnost pravé lásky; stykem s ní je láska znehodnocena. Nutna však i zde práce záchranná. V Argentině zřídili útulek na záchranu žen z prostituce. Rozšířeny by měly býti ústavy Dobrého pastýře.

Děti mravně zkažené nechť nejsou trpěny ve školách mezi ostatním žactvem ani tam přijímány, ale budiž postaráno o pečlivou jejich výchovu ve zvláštních ústavech neb aspoň zvláštních odděleních.

V sirotčincích budiž dána svoboda též křesť. péči a volnost i pro děti, zúčastňovati se katolického života.

Otázka bytová budiž ihned řešena dle zásad mravního řádu.

Teď slovo k tobě, milá mládeži! Tobě pravím: „Vstaň!“ řekl Kristus mládenci najmskému. I ty, mládeži, vstaň k novému životu! Dej se do práce nadšené a bojuj pod praporem pravdy a ctnosti! Kdyby dnes přišel Kristus na svět, hlásal by zase: „Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho!“ Hlásal by vnitřní prohloubení! Francouzská mládež studující sdružila se roku 1900 ve spolek „Sillon“ (Brázda) a obrodila dnešní Francii. Založil jej před 20 lety právník S a n g n i e r, dnes poslanec a vůdce „Křesť. demokr. strany“ (Jeune république). I ty, mládeži česká, sdruž se v jeden šik za obrodem českého národa. Tys jediná naše naděje. Jde o tebe a o náš milý národ. Nuže, vzhůru srdce!

Slyšte na konec vzácné myšlenky, jež pronesl univ. prof. náš Dr. Mareš v Brně dne 16. listopadu t. r.: „Nejvyšším ideálem člověka je pravda. Pravda je na onom světě. Náboženství je vrchol lidského prahnutí po pravdě. Věda nemá celou pravdu. Život se nezakládá v pouhém mechanismu; jeho základem je pravda jako řád duchový. Student se má dáti do služeb pravdy. Intelligence — v tomto slově něco schází: mravní krása a pravda. Náboženství není nic překonaného; to teprve přijde. Mladí přátelé! Máte dnes větší úkol než starší generace. Studenti vždy okrašlovali život, protože nebyli pyšní a nestoudní. Obnovte staré studentské ideály!“ Dokonalost je cílem všeho tvorstva. Ano spějte, milí junáci, za trojhvězdím vědy, mravní dokonalosti a náboženství a bude u nás zase lépe a blaze! Neposkvrňte českou věc nikdy kluzkými, sprostými slovy, ctěte cizí přesvědčení, cizí věc, cizí majetek. To je republikánské.

Do státního úřadu vyučování ve Vídni dostavila se deputace výboru rakouského studentstva, aby protestovala proti předvádění filmů, které pod záminkou „sexuelního poučování“ šíří mezi mládeží nemravnost. Sekční šéf Heinz prohlásil deputaci, že bude svolána konference, do níž budou povoláni též zástupcové studentstva, aby tento nešvar byl odstraněn. Tak může i u nás mládež inteligentní spolu na vyléčení bídy nejhorší, bídy mravní pracovati, nemá-li býti kultura slovem bez obsahu. Starý Plutarch pravil, že duše není nádoba, již třeba naplniti, nýbrž oheň, jež třeba roznítiti. Tento oheň mladých českých duší roznítiti, toť úkol náš výchovný dnes! Mládež roznítíme, když její intuici zbystríme pro statky duchové, věčné!

I filosof Bergson doznává, že je něco více než pouhá smyslová zkušenost; náš pud a cit sahá dál. Hluboké náboženské pravdy dávají látku k řešení záhad nejvyšších.

8. Je náboženství vyučovatelné?

Otázka tato vznikla z klamných domněnek. Jsou to domněnky, že náboženství je věc pouze citu a že lze býti náboženským bez vyznání.

Moderní filosofické heslo, že náboženství je věc citu, hlásali protestantští filosofové němečtí, hlavně Schleiermacher, Herder, Jakobi, v Anglii Bergson a moderní psychologové James a Starbuck a dne 6. října 1904 na sjezdě protestantském v Berlíně bylo tak prohlášeno. I u nás v Čechách někteří univ. profesori totéž hlásají. Heslo, že náboženství je věc citu, je však zcela nesprávné. Neboť cit vzniká jen tam, kde je jistá představa. I cit náboženský žádá tedy jasných a určitých představ, žádá pevného, věroučného podkladu. Chtíti budit náboženské city bez jasných pravd a představ je tolik jako otrhati růži listy a kořeny a chtíti vůni. Již veliký Dante ve 24. zpěvu svého „Ráje“ jasně napovídá, že náboženské cítění vychází z náboženských pravd a představ jako vůně z fialky. Chtít náboženství míti pouhým citem dnes ve století XX. znamenalo by vrhnouti lidstvo v otázkách víry zpět o celá tisíciletí do stavu primitivního, nekulturního člověka. City náboženské mohou se rozvinouti jen tam, kde je bohatost podnětů. Právě katolické náboženství svou nádhernou liturgií a svou podrobně i soustavně propracovanou věroukou poskytuje velké množství těchto náboženských vznětů.

Někteří prohlašují náboženství za cit odvislosti od nekonečna a veškerenstva. Ani na tom nelze zůstat, neboť mlhavá představa nekonečna a veškerenstva budí spíše jenom cit tísně, malomoci a sklíčenosti a neuspokojuje. Rozum žádá určitou odpověď na otázky o původu, smyslu a cíli všeho, žádá poznati příčiny, po nichž také má pátrati. Nespokojí se větou Häcklovou, že náboženství je pouhá náklonnost, nýbrž žádá věděti, k do dal tu náklonnost do srdce. Jako hlad předpokládá pokrm, tak náklonnost náboženská žádá Boha.

Pantheistické mlhavé názory zanechají duši rozervánu. Jenom jasné určité představy náboženské naplní duši citem spokojenosti a klidu. Není náboženství pouze věcí citu, nýbrž výsledkem úvahy o poměru člověka k první příčině. Citu náboženskému předchází úkon rozumu. Náboženství je věc úsudku a přesvědčení. Je to souhrn poznanych objektivních pravd. Je tedy zřejmo, že náboženství nejenom může, nýbrž musí býti vyučováno.

Prohlašovati sebe náboženským, ale bez konfese, je, jak z předešlých vývodů vysvítá, nanejvýš povrchní a neupřímné. Je-li kdo náboženským, má jisté představy, tedy aspoň nějaké své vyznání; nemá-li ho, je bezbožcem, ale nikoli náboženským člověkem. Náboženský nihilismus však vede, jak zkušenost denní poučuje, k zezvíření. Filosofie nevěry již své dokonala, neboť negací člověku žítí nelze. Dnes nastává proto návrat mnohých, právě nejhlubších duchů zvláště v Anglii a Francii, k určitému, nejvíce katolickému vyznání, neboť je potřebou lidské duše sdružovati se se stejně smýšlejícími, abychom sami sebe korigovali. I sám Ma-

s a r y k dí: „Živá zbožnost vede k sjednocení stejně smýšlejících a tak vzniká náboženská organisace.“ (Sebev. 122.) To uznává i Sabatier.

Náš Zeyer napsal Růženě Jesenské: „I já byl otráven skepsí, ale zhnusila se mi nevěra a mé hříchy vedly mne k nohám Kristovým.“ I učený státník a dějepisec Adolf Thiers napsal r. 1848 svému příteli: „Měl jsem vždycky zato, že je člověku třeba náboženství pozitivního (daného).“ Myslíme-li si květinu, vždy si představujeme květinu určitou, na př. růži nebo tulipán atd. Tak i náboženství vyžaduje určitého vyznání. Člověk bez vyznání je dítě, jež neví, kdo je jeho otec; podobá se začátečníkovi na ledě, ocitá se v bludišti, duše jeho hladoví; podobá se plavci, jenž sám vstoupil na lodičku, aby přeplul oceán. Jako národnost vyžaduje určitý národ, určité lidi, tak náboženství vyžaduje určitého vyznání. Je tedy zase zřejmo, že náboženské vyučování v určité konfesi nutno. Ve věcech náboženských může člověk bezpečně věřit jen Bohu samému neb autoritě od Boha pověřené. To uznali již Plato, Cicero, Pythagoras a j. Luther zvolal kdysi: „Což, kdybych se mýlil?“ My musíme pátrati po náboženství, které Bůh chce a jen v tomto božském náboženství najdeme jistotu a štěstí. Nejhlubší veleduchové všech dob a věků, jako Seneka, Horác, Konfuce a Zoroaster volali po náboženství božském. Veliký matematik Cauchy ve svých „Přednáškách o fysice“ praví: „Kolik mrzutostí by si byli mnozí ušetřili, kdyby nebyli svedeni; oč méně času by byli promrhali, kdyby se byli drželi božského zjeveného náboženství!“ Můžeme věru býti rádi, že takové náboženství máme. Z něho žijí i ti, již je dnes zavrhují. Přírodopytce

Branca praví: „Atheista stojí, ani nevěda, úplně pod vlivem ideí křesťanských. Ať se brání, jak chce, zůstává dítkem svého století a jeho náboženství. Ať si zavrhl křesť. víru, křesť. ducha se nezbaví.“ (O člověku 107.) Vyslanec brasilský u Vatikánu dr. Magathoesa pravil na kongresu: „Je nutno hledati opory v síle mravní, již je křesťanství, jehož jediným hlasatelem je právě církev katolická.“ Ano, má-li konfese oprávněnost — a to má — jak se má toto právo konfese uplatniti, ne-li řádným vyučováním konfesním!

Filosofie za náboženské nauky nedala náhradou hodnot lepších. Nejdůležitější otázky života jsou jí dosud tak záhadny, jako před tisíci lety. Proto nemá filosofie práva rváti půdu konfesnímu vyučování. Nějaký životní názor dítěti vštěpován býti musí, nemá-li se státi z dítěte „liberální neutrum“, nemá-li vychovanec tápati jako začátečník v bruslení na hladkém ledě. Jistý zorný úhel konání a účelnosti žák i ve škole interkonfesní míti musí, nemá-li propadnouti neplodné pochybovačnosti, která činorodou energii zřídá jako rez železo. Nuže — kdo řekl, že pro katolickou mládež katolická dogmatika a morálka se nehodí, sám na sebe uvaluje nezbytnou povinnost určit, v kterém jiném světovém názoru má býti dítě vychovááno. Vyberte si ze směrů, které se tolik křížují! Ale vybírejte co nejopatrněji a jednotně pro školy všechny, aby různá učeliště nestala se svářícími se tábory. Solon kdysi naporučil, aby občané, kteří zůstali lhostejni a obojací ve sporných otázkách, byli potrestáni. Lhostejnost byla mu hříchem proti státu. Oč více je hříchem lhostejnost v boji ideí! Náboženství bez konfese je nůž beze střenky; nábožen-

ství citu je budova beze zdí. Právě v nejkritičtěj-
ších okamžicích života nabývá určité vyznání vý-
znamu ohromného. Výuka náboženská je tudíž pro
dítě dobrodiní nesmírné, jímž jsme mu všichni po-
vinni!

Učí-li positivismus úctě náboženské slavných
mužů, zda nemůžeme i my učití úctě světců, jež
polský slavný Petr S k a r g a pozdravuje: „Vy hvězdy
nebeské, buďtež nám v temnostech tohoto světa
jasnými svítilnami! Vy starší naši bratří na krá-
lovském dvoře Božím, buďte nám vůdci!“ Životy
světců nutno studovati a přednáseti. Po této stránce
je tedy výuka náboženská nutná. Když si většina dí-
tek a rodičů nábož. výuku a katolického učitele žádají,
musí jim vyhověti, neboť jsme v republice demo-
kratické, v níž rozhoduje lid a zákony státní, chrání
svobodu svědomí jako základní pilíř republiky. Pod-
mínkou výchovy je shoda rodiny a školy. Bezbranné
dítě zasluhuje tím něžnější úcty k své víře. Též
ohled na starostlivé rodiče má učiteli vnuknouti
hluboký útlocit k jejich přesvědčení. Co je svět svě-
tem, nikdy není a nemůže býti učitel samovládce
ve škole.

Víra jako čin osobní se nedá vědecky „vyvo-
diti“ jako matematické poučky. Nelze tedy víry
v srdcích vyráběti, ale aby uznána a poznána byla,
je nutno jí vyučovati, pohnutky k ní dávati a způ-
soby jejího nabytí vysvětlovati. „J a k u v ě ř í, k d y ž
n e s l y š e l i?“ dí bible. Víra ze slyšení. „Jdouce
učte“, řekl Kristus. Apoštolové kázali, vysvětlovali
a vyučovali. Aby pravdy víry jasně byly pochopeny,
třeba vzájemných otázek a názorných výkladů a to
se může dítí jen řádným vyučováním náboženství.

U Řeků a Římanů se náboženství sice nevyučovalo, ale bylo státní složkou. Ve středověku náboženství pronikalo veškerou vyučování. Žák zvláště dnes mnoho o náboženství slyší a čte. Čím starší, tím více myslí. Má mnohé nápady a pochyby a proto, čím starší, tím více potřebuje náboženského vzdělání. Aby si mohl utvořiti správný úsudek, je potřeba, aby poznal všecek obsah vyznání. Proto je náboženské vyučování nutné.

I posluchač vysoké školy může soukromě studovati, ale přece je lépe, když přednášky poslouchá, poněvadž živý výklad je nejlepší. Oč více je třeba živého nábož. výkladu na škole nižší! Nedá se sice přesvědčení náboženskému naučiti, ale je třeba návodu. I velcí konvertité a filosofové, na př. Retté, Ruville, Lütwitz a j. dali se ve víře poučovati. Náboženství musí býti vžito a k tomu je potřeba vzorů a znalosti evangelických ctností. Toho všeho lze nabyti jen vyučováním.

Liturgie a bible potřebují rozhodně výkladů. Zvláště bible potřebuje výkladů dle nejnovějších vykopávek v Egyptě, Palestině a Babyloně. Pravdy náboženské, ač se nemění, musí býti vyloženy přiměřeně pokroku věd přírodních. Jsou na př. otázky o stáří lidstva, o biblickém šestidenní, o vývoji tvorstva a j.

Kdo jiný může žáka správně seznámiti, v jakém poměru je víra k různým otázkám, kdo lépe mu vysvětlí bibli nežli kněz-odborník? Proto vyučování náboženské právě ve věku pokročilejším i u studentstva a právě u něho je nezbytné.

Přemnohé předsudky proti víře a pohrdání jí pocházejí většinou jenom z nevědomosti někdy až úžasné.

K inteligenci člověka patří i náboženské uvědomění. Toho žák nabude, poslouchá-li přednášky od odborných znalců náboženství. Jen uvědomělé náboženské přesvědčení je zdrojem zdravého duchovního života. Žák musí vědět, co je to vlastně býti katolíkem.

Záleží ovšem velmi na způsobu vyučování, jež musí jako cíl míti vždy skutečně bohumilý a mravný život dětí. Tento život bude vypěstován hlavně výkladem a příkladem. Dítěti musí býti zjeven živý, v plných obrysech provedený obraz křesťanství, ne jakási kubisticky rozředená směť všeobecného náboženství.

Je předsudek, že výuka náboženství, ba i sám křest je násilím na dítě. Promyslíme-li tento předsudek, rozplyne se jako bublina.

Kdyby dítě spadlo do bahna, zda je dospělý nevytáhne? Dítě neví, kde je a co se s ním děje; přece však mu pomůžeme, poněvadž víme, že jen vytáhnutím život mu zachráníme. Tak má se to se křtem. Dítě sice neví, co se s ním děje, ale my víme, že by dítě mohlo bez křtu pozbyti věčné blaženosti. Křest je tedy pro dítě největším dobrodiním. I když bychom nevěřili, je křest pro dítě jistější.

Na křtu obdrží dítě nesmírný poklad ctností, a mnohé milosti; nemůže tedy křest dítě nikdy škoditi. V dítěti pokřtěném Bůh sám jistě vnitřně působí mnoho dobra. Rodiče a kmotrové se zaručují, že dítě v křesťanském náboženství dají vyučiti i vychovati. Jen s tou podmínkou církev křest

dovoluje. Má tedy církev právo žádati řádnou náboženskou výuku.

Většina při volbách nemá s tím pranic co dělati. Což má většina vždy pravdu v parlamentě? Při volbách nerozhoduje vždy hlas svědomí, nýbrž teror, peníze a násilí. Ve státě lidovém a svobodném nemá rozhodovati jen většina, nýbrž právo, podílná spravedlnost a dobro celku i jedinců.

Praví se, že dítě náboženství nerozumí. To však říci může jenom, kdo nerozumí ani dítěti, ani náboženství. Chápe dítě na příklad vnitřní příčinu, proč jedenkrát jedna je jedna? A přece se tomu učí. Chápe dospělý člověk vše úplně? Přece však je dobře, když to ví. Zkoumá dítě základ a důvody mravních zásad? A přece je učíme mravnosti. „Naše doba“ 1919 v dubnovém čís. píše: „U dítěte nelze vědomí povinnosti vypěstovati jinak, než soustavou návodů a rozkazů.“ Duše lidská má schopnost náboženskou a proto dobře i dítě chápe, když mu řekneme, že je Bůh vidí. Očka mu září, když slyší o Ježíškovi; slzy mu řinou, když slyší o Kristu Ukřižovaném. Dobře chápe, že tu trpí kdosi nevinný a že trpí z lásky k nám. V dítěti se budí soucit a lítost, láska a vděčnost, trpělivost a cit pro vše dobré. Ó, jak velice náboženství děti zušlechťuje! Výchovný význam konfesní výuky je nesporně ohromný. I jiná náboženství se dětem poctivě ozřejmí. Nečiní se jim tedy žádné násilí. Je lépe, když děti jsou v určitém náboženství vychovány, než v žádném. Mluvit zde o násilí, je výplod choroby naší skepsí otrávené doby.

Celá naše kultura spočívá na minulosti. Proč by tedy se nesmělo vyučovati náboženským pravdám přejatým? Což se neučí v jiných předmětech

pravdám přejatým? Což může každé dítě samo znovu začínati všecky náboženské pravdy zkoumati? Začíná každý od počátku ve vědě sám všecko zkoumati? Kam bychom došli? I Kant uznává, že by dítě sobě ponechané mohlo nabýti nesprávných náboženských pojmů.

Důsledky subjektivismu dnes již vidíme: pokles úrovně kulturní a spousty lidí prostředních, lidí, jichž názory slepeny z klišových lístků všech možných starých a nových filosofů náboženství. U křesťanství jde konečně o náboženství od Boha zjevené a proto je povinnost jemu vyučovati. Je i v povaze lidské, že ráda se dá poučiti, zvláště když jde o věci nejvážnější. Kdo tvrdí, že se náboženství podrobí, až všecko podrobně prozkoumá, zásadně popírá, co teprve má poznati. Předem musíme uznati možnost pravdy a proto se dát poučiti. Jako ve vědě i v náboženství jde o pravdu. Libovolný výběr je vyloučen. Hlas přirozený nám dí, že dokud se nemůžeme sami přesvědčiti, máme věřiti autoritě zkušené a ověřené. Ponechati věci víry a vědy naprosté libovůli může jen společnost divošská.

Církev je jista spasitelností víry Kristovy a proto se nemůže řídit zásadou, že „každý na svůj vrub bloudí.“ „Rozum se má k věcem božským jako oko netopýra k slunci“, dí Tomáš Akv. (Metaf. II.) Potřebuje tedy božsky ověřeného poučení. Kdo hlásá, že se nemá náboženství vyučovati, anebo že se má všem možným náboženstvím vyučovati, chce budit nedůvěru buď k náboženstvím vůbec anebo k náboženství zjevenému a toho nikdy připustiti nemůžeme. Kolik žáků bude míti schopnost a čas zabývati se náboženskými záhadami? Tak by mnozí buď nikdy neb velmi pozdě k poznání pravdy přišli.

Na to již Tomáš Akv. upozornil. (Contra gent. I. 4.) Vzdá se rozumný cestovatel cesty, jež snad jediná vede k cíli? Ze srovnávací vědy již tolik víme, že je křesťanství nejlepším. Jak může být vychovatel rozumný z výchovy školní vymítati? Zásada učit se náboženství teprve sám a přijati, co se mu zlíbí, je pro katolíka nepřijatelná, neboť předpokládá, že by něco mohlo býti nepravda, čemu katolické náboženství učí. I katolík studuje, ale ne proto, aby poznal, zda je náboženství jeho zjeveno. Katolík ví pevně, že jeho náboženství žádnou filosofií nemůže býti zvikláno. Samostatnosti se ve výuce náboženské šetří. Dětem sděluje se ve škole nefalšovaný obsah náboženství a když dospějí, mohou dále čísti, studovati a se utvrditi. Nebude-li škola náboženství vyučovati, bude mu učiti veřejnost nebo ulice. Co je lepší? Má konečně každý dospělý vždy svůj vlastní úsudek? Je tedy správné to žádati u dítěte? Což je možno každému po celý život pravé náboženství hledati? Oč užitečnější byli by se stali lidstvu Augustin, Tolstoj, Joergenson, kdyby spíše pravdu poznali!

V dítěti má se probouzeti všecko dobré, tedy i vloha náboženská. Kdo praví, že se náboženství má ponechati až pro dospělé, opravdu věci nerozumí. V dítěti musí býti záhy „náboženský smysl“ a to se může dít jen poučováním o Bohu a o jeho díle. Nemáme v duši přece žádných „vrozených ideí“, proto nábož. vyučování a návod k přemýšlení o náboženství jsou nutné. „Smysl božský“ musí býti vypěstěn.

Dítě musí míti pevné zásady. Odkud je vzíti? Není lépe bráti je ze zjevení Božího, nežli z omylu podrobených názorů rozumu lidského? Má každý jed-

notlivec jako Odysseus léta blouditi, než zase přijde do přístavu víry svých otců? Chtějící k cíli, zda zkoumáme všechny cesty? Což nevolíme jednu cestu, jež nejpravděpodobněji vede k cíli? Tomáš Akv. praví: „Domyšlivost je matka bludu.“ Jak může mladík se domnívati, že si sám náboženské záhady rozluští? Co důvtipu by vyplýval a co starých pravd by rozředit! Snad by ze samých pochyb a negací nikdo nedošel stanoviska pevného. Život je krátký a proto musí býti každý záhy poučen o poměru svém k Bohu, k lidem a k sobě.

Dr. Vychodil píše ve své „Apologii“: „Kdyby veškero poučení mělo záviseti na samostatném prozkoumání a porozumění, kdypak bychom se jakého vědění dočkali! Nadlidské či vlastně nelidské věci žádá ten, kdo stanoví za pravidlo, aby každý člověk zevrubně prozkoumal obsah Zjevení, nežli je přijme. Nehledě k tomu, že náboženství zjevené zavazuje člověka k následování, jakmile o něm zvěděl, protestuje proti zásadě takové povaha lidská, jež prozkoumání toho nevyžaduje, ani ho z pravidla není schopna.

Tak jako v jiných oborech, tak i v náboženství, ba v něm ještě více žádá si člověk raději hotového poučení od spolehlivého učitele, k němuž cítí důvěru.“ (I. 269.)

Dále dí: „Hned na počátku duševního a mravního života podává se v náboženství jakási zásoba směrodatných pravd mysli lidské, pravý poklad, jehož člověk neocení sice hned a snad nikdy zúplna, jehož tedy se ani docela nezmocní, jehož i skrovná část postačí obohaciti nevýslovně život lidský a dodati mu vznešeného významu. Jestliť cosi velikého, velikosti věci náboženské úplně při-

měřeného, čeho se tím dosahuje. Považme jen! Hned na počátku, sotva první úkony myšlení se vyskytly, připomíná se člověku poměr jeho k veškerenstvu, význam jeho života, úkol všech jeho snah. Vznešené a zároveň blaživé pomysly o Bohu, stvořiteli, zachovateli a odplatiteli, s příslušnými důsledky praktickými, povznášejí zraky člověka hned na začátku, aby neuvázl úplně v drobnostech všednosti a rozšiřují nesmírně obzor jeho. Nic nevádí, že nestávají se úplným jeho majetkem. Do prostranějšího rámce zajisté více lze zasaditi, než do omezeného. Je-li veškeren život, a tedy také duševní, rozvojem k dalším studiím, je potřebí programu a půdorysu nejrozsáhlejšího, aby všechna v něm našla místa. Cíle vysoké nikdy nemohou škoditi.

Jak velice usnadněna jest ostatní činnost, když hlavní otázky života aspoň v základních obrysech jsou vyřízeny.“ (171—172.)

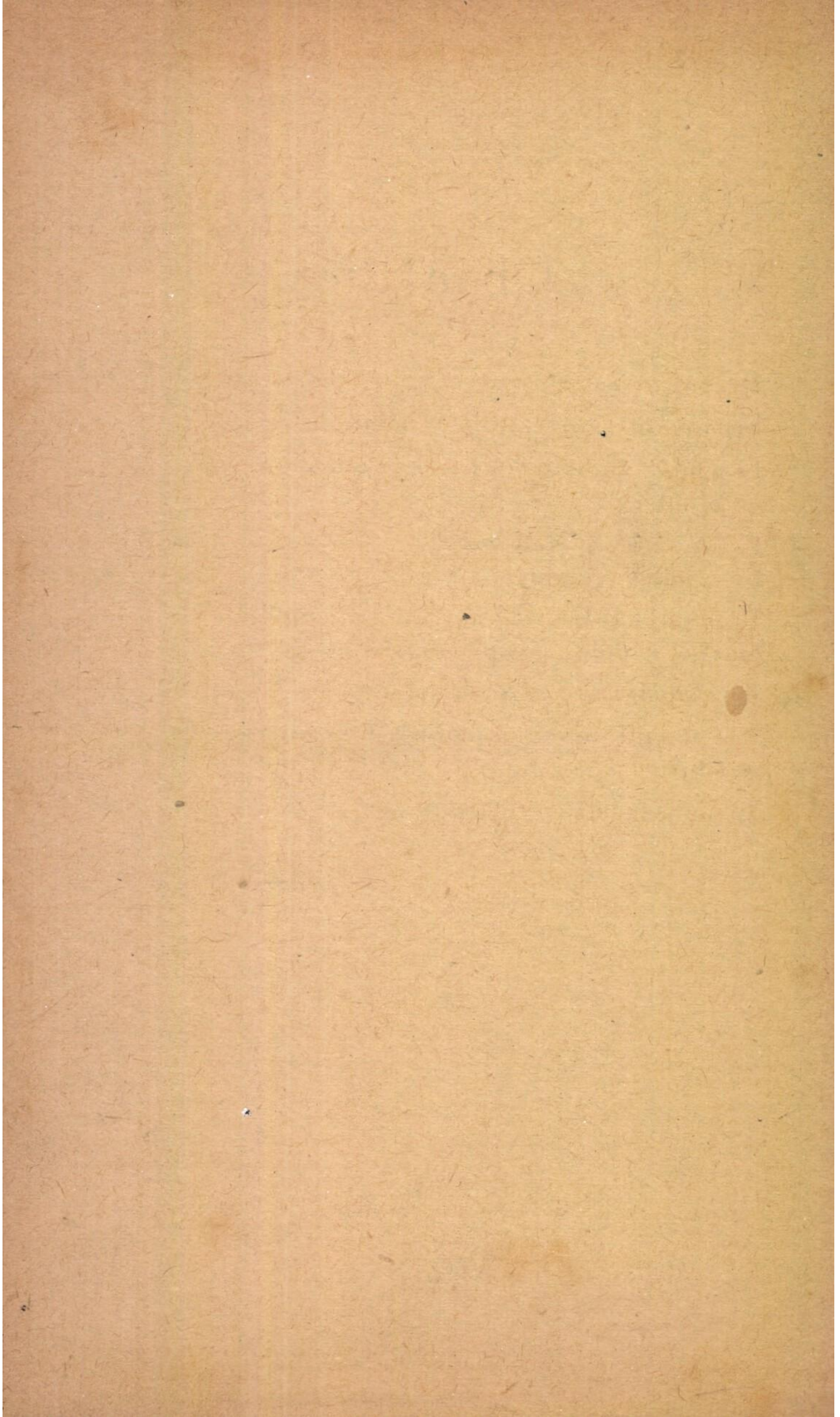
Přidržovati děti k nábož. vyučování není násilí, neboť člověka často třeba i nutiti, aby přijal dobrodiní.



OBSAH:

1. Mravní skleslost	5
2. Příčiny mravní skleslosti mládeže	7
3. Léčebné náhražky. Laická anebo světská mravouka	16
4. Pravé léky: Náboženská výchova a úcta k znamení vykoupení	26
5. Význam náboženské výchovy pro společnost, hlavně v době poválečné	42
6. Křesťanství — zdrojem obnovy	50
7. Jak docílití mravní obnovy hlavně na škole střední?	54
8. Je náboženství vyučovatelné?	75





Office of the Secretary
Texas State Archives & Library
Address: CASOY & VABY
United States (California)

Řídí dr. Jan Konečný.

Tiskne: Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Adresa administrace: „ČASOVÉ ÚVAHY“,
Hradec Králové (Adalbertinum).